

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ ȘTIINȚE SOCIALE**

Consortiu: Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu”
din Cahul, Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”

Cu titlu de manuscris
C:Z:U.: 159.947:316.6:373.091.212(043.2)

LUNGU TATIANA

**PARTICULARITĂȚI PSIHOSOCIALE ALE CALITĂȚILOR VOINȚEI
PERSONALITĂȚII ELEVULUI**

Specialitatea 511.01 - Psihologie generală

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

CHIȘINĂU, 2025

**Teza de doctor a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale Științe Sociale,
Universitatea de Stat din Moldova**

Conducător științific: PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Membrii Comisiei de îndrumare:

POTÂNG Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar

TARNOVSKI Ana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

VASIAN Tatiana, doctor în psihologie, conferențiar universitar

Componenta Comisiei de doctorat:

RACU Jana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – președinte

PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova – conducător științific

POTÂNG Angela, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova – referent

GLAVAN Aurelia, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” – referent

BRICEAG Silvia, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți – referent

Susținerea va avea loc la data de 17 iunie 2025, ora 11:00, în ședința publică a Comisiei de doctorat din cadrul Școlii doctorale Științe Sociale a Universității de Stat din Moldova, la adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu 65 A, blocul de studii nr.3, sala 507.

Teza de doctorat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (<https://anacec.md/>).

Rezumatul tezei a fost expedit în data de 12 mai 2025.

Președinte al Comisiei de doctorat,

RACU Jana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Conducător științific,

PALADI Oxana, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Autor,

LUNGU Tatiana

© Lungu Tatiana, 2025

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT.....	7
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	25
BIBLIOGRAFIE.....	28
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMA TEZEI.....	29
ADNOTARE.....	31
ANNOTATION.....	32
АННОТАЦИЯ.....	33

LISTA ABREVIERILOR

ASEBA – Sistemul Achenbach al Evaluării Bazate Empiric

ADHD – Tuburarea cu deficit de atenție și hiperactivitate

GC – grup de control

GE – grup experimental

OMS – Organizația Mondială a Sănătății

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Odată cu schimbările ce au loc în societate, voința reprezintă un factor esențial în procesul de adaptare a individului la noile condiții de viață. Deopotrivă, ritmul accelerat al schimbărilor sociale poate influența dezvoltarea și manifestarea voinței elevului, generând provocări în gestionarea timpului, luarea deciziilor și stabilirea obiectivelor personale, educaționale și sociale, în pofida presiunilor externe. În ultima perioadă, remarcăm la generația actuală de copii și adolescenți un grad scăzut de inițiativă și efort pentru satisfacerea dorințelor și scopurilor pe termen lung. Acest fapt se răsfrânge direct asupra rezultatelor școlare, iar în perspectivă și asupra dezvoltării personale și sociale a elevilor, influențându-le capacitatea de a face față provocărilor, de a-și gestiona emoțiile și de a construi relații interpersonale sănătoase. Astfel, perseverența și voința se dovedesc a fi componente esențiale ale succesului, deoarece acestea contribuie la menținerea motivației în fața obstacolelor și la susținerea efortului pe termen lung.

Pentru prevenirea consecințelor expuse mai sus se impune, la nivel de sistem, aplicarea unor măsuri care să dezvolte autonomia și responsabilitatea elevilor, prin implementarea unor programe educaționale care să încurajeze gândirea critică, luarea deciziilor independente și asumarea propriilor acțiuni. Acest fapt va facilita, pe parcursul vieții, în condiții favorabile, o voință bine conturată, care îi va permite să își stabilească și să își atingă obiectivele, în funcție de resursele și capacitățile proprii.

Deși Organizația Mondială a Sănătății (OMS) sugerează că oamenii au capacitatea de a se adapta la dificultățile vieții și de a le confrunta într-un mod sănătos și eficient, considerăm că, în cazul unei persoane cu un nivel scăzut de voință, depășirea obstacolelor poate genera o criză care ar periclita capacitatea de adaptare. Indiscutabil, voința reprezintă un element cheie în dezvoltarea personalității, fiind mecanismul prin care o persoană își poate urmări în mod consecvent obiectivele, depășind obstacolele care apar pe parcurs. Pe de altă parte, voința se exprimă cel mai evident prin deciziile asumate conștient, fiecare alegere fiind esențială în formarea personalității elevului.

În contextul dezvoltării dinamice a societății moderne, complexitatea problemelor pe care le impune studiarea voinței este tot mai amplu semnalată și evidentă, atât la nivel global, cât și național. Ca orice problemă dificilă și nerezolvată, aceasta generează tot felul de interpretări și aspecte contradictorii în conceptualizarea voinței ca proces psihic superior. În literatura de specialitate, mulți autori subliniază că voința constituie unul dintre nivelurile cele mai înalte ale reglajului psihic, în care este antrenată întreaga personalitate, incluzând memoria și gândirea, sentimentele și deprinderile, trăsăturile de temperament și caracter. Pe lângă funcția „eului”, cea a voinței constituie a doua componentă esențială a psihicului uman [8]. Cu alte cuvinte, voința implică abilitatea de a direcționa și menține eforturile necesare pentru realizarea scopurilor, chiar și în fața dificultăților, obstacolelor sau tentațiilor. În același timp, voința exprimă un mod de organizare funcțională a întregului sistem al personalității și se dezvoltă pe parcursul vieții prin activități și exerciții constante de eforturi voluntare de diverse intensități. Astfel, se conturează anumite calități care se manifestă prin trăsături specifice ale personalității [49; 50; 55].

Lucrarea prezentă propune soluții de intervenție pentru facilitarea dezvoltării calităților voinței de la o vârstă timpurie, pentru a preveni stagnarea în dezvoltarea personală, lipsa de motivație și dificultățile în atingerea obiectivelor pe termen lung. Aceste intervenții sunt destinate să sprijine elevii în dezvoltarea unui autocontrol eficient, încurajându-i să își asume responsabilitatea pentru acțiunile proprii, aspect esențial pentru asigurarea succesului școlar și personal.

În esență, Asociația Psihologilor Americani a demonstrat că absența voinței reprezintă principalul factor care împiedică o persoană să își atingă obiectivele. În plus, cercetările sugerează că autocontrolul reprezintă un predictor mult mai puternic al succesului școlar decât inteligența generală. Prezintă interes rezultatele obținute de Baumeister și colaboratorii săi care au demonstrat în mod constant două principii fundamentale: 1) oamenii dispun de o cantitate limitată de voință, care se epuizează pe măsură ce este utilizată; 2) aceleași resurse de voință sunt mobilizate pentru toate tipurile de sarcini. În cele din urmă, cercetările semnalează că o persoană cu voință puternică este activă, își cunoaște foarte bine resursele necesare, demonstrând independență și inițiativă în procesul decizional [1]. În schimb, o persoană cu voință slabă tinde să adopte o atitudine pasivă în fața provocărilor majore, având dificultăți în a depăși obstacolele ce apar. Aceasta devine dependentă de ajutorul altora, îi lipsește inițiativa și recurge frecvent la sprijin extern, chiar și în fața unor probleme minore. O contribuție importantă a fost adusă și de cercetătorul W. Mischel, care a studiat voința în contextul autocontrolului, fiind cunoscut pentru celebrul său experiment cu marshmallow [11]. De fapt, autorul a subliniat că capacitatea de a amâna satisfacția

reprezintă o formă de voință, având un impact semnificativ asupra succesului în viață. Pe de altă parte, numeroase cercetări științifice din ultimele decenii au evidențiat că voința funcționează asemenea unui mușchi, care poate fi întărit și dezvoltat prin exercițiu constant, mai degrabă decât ca o abilitate fixă, predeterminată la naștere. În consecință, componenta volitivă include efortul volitiv, abilitatea de-a lua decizii, autocontrolul, tipul de control (intern, extern), autoreglarea și comportamentul normativ.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar, prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare.

În pofida abordărilor epistemologice și praxiologice prezentate de cercetători din diverse domenii, subiectul abordat oferă în continuare oportunități de explorare și necesitatea unor noi deschideri analitice și investigative, care să conducă spre dezvoltarea unui nivel funcțional de dezvoltare a sferei volitive la elevi.

De-a lungul timpului, diferite aspecte teoretice ale voinței au fost studiate în lucrările autorilor ruși: A.G. Асмолов, А.Н. Леонтьев, Л.С. Выготский, Д.Б. Эльконин, В.А. Иванников, В.К. Калинин, Е.И. Рогов, В.И. Селиванов, Е.П. Ильин, Л.И. Божович, М.Я. Басов, М.В. Чумаков, Т.И. Шульга, С.Л.Рубинштейн, Р.С. Немов et.al. [25; 26; 27; 28; 31; 33; 34; 35].

De asemenea, contribuții importante și valoroase în domeniul studierii calităților voinței prezintă și cercetările realizate de psihologii din arsenalul românesc, precum: M. Zlate, P. Popescu-Neveanu, A. Cosmovici, P. Golu, M. Golu, U. Șchiopu, T. Crețu, G. Pănișoara, E. Verza [4; 8; 9; 10; 17; 20; 22; 23; 24].

În ultimele decenii, a crescut interesul pentru studiul sferei volitive și în lucrările autorilor străini: A. Duckworth, N. Baumann, J. Beckmann, J. Diefendorff, J. Parkinson, R. Baumeister, R. Bryden, E. Asselmann, H. Heckhausen, J. Kuhl, M. Deimann, L. Corno, F. Jackson, P.C. Jagot, F.H. Kanfer, L. Pulkkinen, et. al. [11; 36; 37; 38; 39; 41; 42].

În Republica Moldova preocupările teoretice și empirice din domeniul psihologiei generale și educaționale, cu privire la manifestarea voinței la copii s-a nuanțat în lucrările cercetătorilor: V. Maximciuc, I. Mulco, L. Niță, N. Gîngota, O. Paladi, A. Potâng, Iu. Racu, N. Bucun, A. Ciobanu, N. Rusu, L. Savca, D. Ștefăneț, S. Rusnac, M. Dița [2; 3; 5; 7; 13; 15; 18; 19; 21; 46; 47; 49; 55; 56; 57].

Având în vedere insuficiența investigațiilor în privința aspectelor ce vizează particularitățile calităților voinței la elevi în contextul noilor realități societale, se conturează următoarea **problemă a cercetării**, care constă în formularea răspunsului la următoarea întrebare: Care sunt relațiile dintre calitățile voinței elevilor cu unii factori psihosociali și dimensiunile personalității acestora?

Scopul cercetării constă în analiza particularităților calităților voinței în funcție de diverși factori psihosociali și dimensiunile personalității, elaborarea și implementarea unui program de intervenție psihologică destinat dezvoltării calităților voinței la elevi.

Obiectivele cercetării: 1) analiza și sinteza literaturii de specialitate privind particularitățile psihosociale ale voinței și a calităților voinței; 2) evidențierea diferențelor în funcție de diverși factori psihosociali (gen, nivel de studii, vârstă, mediul de proveniență, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare), pentru voință și calitățile voinței la elevi; 3) determinarea corelațiilor dintre voință, calitățile voinței și dimensiunile personalității elevului; 4) identificarea profilurilor personalității elevului cu diferite niveluri de manifestare a voinței; 5) elaborarea, implementarea și evaluarea eficienței programului de intervenție psihologică pentru dezvoltarea voinței și a calităților voinței la elevi.

Ipotezele cercetării: Pornind de la scopul și obiectivele prezentate, formulăm următoarele ipoteze pentru studiul experimental: 1) presupunem că există diferențe în ceea ce privește manifestarea calităților voinței la elevi în funcție de factorii psihosociali: *gen, mediul de proveniență, vârstă, nivelul de studii, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare*; 2) presupunem că există relații între calitățile voinței și dimensiunile personalității; 3) considerăm că implementarea unui program de intervenție psihologică în mediul educațional poate avea un impact pozitiv asupra dezvoltării calităților voinței la elevi, contribuind astfel la dezvoltarea integrată a personalității elevului.

Metodologia cercetării s-a fundamentat pe un șir de abordări teoretice și rezultate ale cercetărilor empirice realizate în psihologia generală, a personalității și educațională. Demersul de cercetare implică metode teoretice, precum analiza și sinteza literaturii de specialitate și metode empirice (ancheta în bază

de chestionar, testul), metode matematice și statistice (Programul SPSS - Statistical Package for Social Sciences, versiunea 20): Testul T pentru două eșantioane perechi (Paired-Samples T-Test); testul T pentru două eșantioane independente (Independent-Samples T-Test); corelația Pearson; analiza de varianță ANOVA, alegerea acestora bazându-se pe criterii și reguli stabilite în statistica psihologică. Menționăm că în cadrul cercetării au fost administrate următoarele instrumente psihometrice: Chestionarul „Autoaprecierea voinței”, autor E.B. Руденский; Chestionarul de diagnosticare a autocontrolului volitiv, A.B. Зверькова и E.B. Эйсмана; Tehnica de cercetare a calităților volitive, M.B. Чумаков; Tehnica de studiere a încrederii în sine, V.G. Romek; Chestionarul de personalitate „16 PF” Cattell; Sistemul Achenbach al Evaluării Bazate Empiric (ASEBA) [54].

Noutatea și originalitatea științifică: se bazează pe abordarea teoretico-experimentală a relațiilor dintre calitățile voinței la elevi, în funcție de diverși factori psihosociali (gen, mediul de proveniență, vârstă, nivelul de studii, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare), precum și în corelarea acestora cu dimensiunile personalității. Un alt aspect inovator al lucrării se evidențiază prin dezvoltarea și evaluarea experimentală a unui model de intervenție psihologică destinat dezvoltării voinței și a calităților volitive la elevi, precum responsabilitatea, inițiativa, hotărârea, independența, rezistența, insistența, energia, atenția și perseverența.

Semnificația teoretică a cercetării: rezultatele cercetării contribuie, din punct de vedere teoretic, la extinderea și actualizarea studiilor din domeniile psihologiei generale, dezvoltării și educației, oferind o abordare exhaustivă și cuprinzătoare a calităților voinței la elevi și a relației acestora cu diverși factori psihosociali, precum și diferite dimensiuni ale personalității. Toate acestea au constituit fundamentul pentru conturarea profilurilor personalității elevului cu diferite niveluri de voință.

Valoarea aplicativă a tezei. Considerăm că cercetarea este actuală, originală și necesară, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, având în vedere implementarea unui program de intervenție psihologică destinat dezvoltării calităților voinței la elevi, și devenind astfel un instrument extrem de util pentru psihologii din sistemul educațional. Rezultatele obținute sunt deosebit de valoroase pentru elevi, părinți, cadre didactice și psihologi școlari, oferind exemple de activități practice pentru dezvoltarea calităților voinței, fundamentale în procesul de formare a personalității. Metodele prezentate, în paralel cu recomandările formulate pentru factorii de decizie, instituțiile educaționale și părinți, evidențiază importanța acestora în crearea unui mediu favorabil, de încredere și siguranță, care sprijină intercunoașterea, dezvoltarea psihosocială și, implicit, dezvoltarea calităților voinței elevului.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării teoretico-experimentale au fost prezentate, discutate și validate în ședințele Departamentului de Psihologie al Facultății de Psihologie și Științe ale Educației din cadrul Universității de Stat din Moldova, precum și în cadrul conferințelor științifice de nivel național și internațional, în revistele științifice. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice. De asemenea, au fost implementate în procesul de formare a psihologilor din structurile de asistență psihopedagogică, a psihologilor din instituțiile de învățământ general din Republica Moldova.

Sumarul compartimentelor tezei. Teza include adnotări în limbile română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 150 de pagini de text bază, bibliografie constituită din 224 titluri și 4 anexe. Textul lucrării este ilustrat prin intermediul a 35 de tabele și 33 de figuri.

Cuvinte-cheie: voință, calitățile voinței, autoaprecierea voinței, autocontrol volitiv, perseverență, stăpânirea de sine, dimensiunile personalității, elev.

CONȚINUTUL TEZEI DE DOCTORAT

În **Introducere** este argumentată actualitatea și importanța temei abordate, încadrarea acesteia în preocupările internaționale și naționale, precum și relevanța rezultatelor cercetărilor anterioare. Sunt prezentate scopul, obiectivele, problema de cercetare și instrumentele utilizate, subliniind relevanța investigării calităților voinței în relație cu diverși factori psihosociali și dimensiunile personalității. De asemenea, este reflectat sumarul compartimentelor tezei, conturând structura și conținutul general al lucrării.

Capitolul 1. Fundamentarea teoretică a particularităților calităților voinței la elevi conține 4 subcapitole. Prima secțiune a lucrării, **Repere și paradigme conceptuale ale voinței**, este dedicată analizei principalelor concepte cu privire la voință, în acord cu perspectiva autorilor străini și autohtoni, este analizată structura actului voluntar; precum și o analiză exhaustivă a literaturii de specialitate privind evoluția teoriilor științifice și modelelor explicative cu referire la dezvoltarea calităților voinței. Urmare a analizei teoretice realizate, s-a constatat că, primele viziuni privind conceptul de voință au fost lansate din perspectivă filozofică. De altfel, pentru unii filosofi, voința este o „forță universală primordială”, un „principiu spiritual”, o „forță inițială” care pune în mișcare atât latura materială a vieții, cât și cea spirituală. În scrierile sale, Nietzsche pune în valoare faptul că „Viața înseamnă voința de a fi și a trăi, voința de putere” [14]. În esență, autorul se referă la două tipuri de voință: puternică și slabă. Pe baza teoriei lui Eduard von Hartman și Arthur Schopenhauer, voința este dirijată de un principiu divin, de o activitate universală care acționează permanent, subordonând toate forțele omului și orientându-se spre anumite scopuri fără vreo legătură cu rațiunea. În concordanță cu opinia lui Schopenhauer, adevărata forță internă care determină viața psihică a omului este voința, a cărei natură este inconștientă. Mai mult, Schopenhauer compară relația dintre voință și intelect cu imaginea unui „orb puternic care duce în spate un schilod care vede”. Această perspectivă se aliniază perfect cu metafora pe care a utilizat-o Sigmund Freud, explicând relația dintre inconștient și Eu, în care inconștientul este asemenea unui cal plin de forță, greu de stăpânit, care încearcă să scape de călărețul său – Eul. Din punct de vedere psihologic, voința este un proces psihic complex, care implică mobilizarea energiei psihonervoase, pentru a transforma intențiile în acțiuni, prin organizarea și structurarea decizională a acestora. Este de remarcat și poziția autorilor R. Doron și F. Parrot, care reliefează că voința în uzul curent desemnează uneori o proprietate a caracterului unei persoane care se definește prin gradul de forță cu care aceasta se străduiește într-o activitate orientată către scop, indiferent de rezistențele și obstacolele care pot interveni („a avea voință”). În opinia lui B. Zörgö, voința nu trebuie să fie interpretată ca o instanță independentă, care se integrează în mozaicul personalității, ci ca o funcție care rezultă din integritatea și unitatea personalității, implicând, într-o fază specifică, participarea tuturor funcțiilor psihice și dobândind, prin aceasta, o funcționalitate specifică de autodeterminare și autoreglare a personalității [49]. Respectiv, activitatea voluntară se distinge prin următoarele dimensiuni: este orientată spre atingerea unor scopuri stabilite conștient, fiind precedată de un plan mental; se fundamentează pe intenția și decizia de a efectua acea activitate, implicând depășirea obstacolelor care stau în calea realizării scopurilor propuse; este susținută de motivații specifice și energizată afectiv, contribuind la autoreglarea vieții psihice.

Sintetizând abordările teoretice cu referire la voință, ne-am propus o definiție de lucru, care ne va servi ca vector pentru demersul investigațional de mai departe. *Astfel, voința reprezintă un proces psihic complex, caracterizat prin capacitatea unei persoane de a lua decizii conștiente și a acționa deliberat în direcția scopului dorit, mobilizându-și resursele interne pentru a depăși obstacolele, impulsurile, tentațiile și provocările care pot apărea pe parcurs.*

În **subcapitolul 1.2. Calitățile voinței: caracteristici și forme de manifestare**, ne-am concentrat eforturile asupra descrierii calităților voinței, definite ca trăsături care reflectă puterea, determinarea și capacitatea unei persoane de a-și atinge obiectivele și de a depăși dificultățile, pentru a urma direcția în viață. Ca formă superioară de autoreglare, voința exprimă un mod de organizare funcțională a întregului sistem al personalității, nu este înăscută, ci se formează pe parcursul vieții în procesul de educație și socializare, prin activități și exercitare permanentă de eforturi voluntare de diversă intensitate, conturându-se anumite calități care se exprimă în trăsături de personalitate. Mai mult, calitățile voinței prezintă și deosebiri individuale, care au un grad de dezvoltare diferit, și rezultă, în primul rând, din particularitățile impulsului, ale motivației și temperamentului persoanei, dar și a mecanismelor de reglare a activității prin intermediul proceselor intelectuale.

Studiul lucrărilor dedicate voinței evidențiază contribuția a diferitor autori care disting între 10 și 34 de calități ale voinței: E. П. Ильин, P.A. Rudik, R. Assadgiolli, A.Ц. Пуни, K.H. Корнилов, X. Хекхаузен, В.И. Селиванов, В.К. Калинин, Н.Ф. Добрынин, С.А. Петухов [26; 28; 32; 34]. Conform opiniei unor autori, calitățile volitive sunt considerate drept o manifestare a voinței, care se exprimă prin abilități precum capacitatea de a depăși diverse dificultăți, de a menține efortul în fața obstacolelor și de a exercita autocontrol. În același timp, sunt foarte mulți autori care au avut în vedere că calitățile voinței, integrate în structuri mai complexe, devin trăsături de caracter. După cum se poate remarca în literatura de specialitate, cel mai frecvent sunt analizate următoarele calități ale voinței: fermitatea, puterea voinței, perseverența, independența, inițiativa voinței, promptitudinea deciziei, stăpânirea de sine, consecvența în urmărirea scopurilor propuse, capacitatea de a lucra în mod planificat. În studiile lui K. Корнилов, calitățile voinței constau în capacitatea unei persoane de a învinge semnificativ dificultățile cu care se confruntă în procesul de atingere a scopului [30]. Pe de altă parte, Б.Н. Смирнов descoperă că calitățile voinței sunt manifestări concrete ale voinței, determinate de caracterul obstacolelor depășite. În esență, acestea se asociază cu capacitatea de reglare volitivă a persoanei și se manifestă în condiții speciale, în vederea depășirii obstacolului [26]. Și, în fine, acestea reflectă nu doar calitatea, ci și nivelul eforturilor voluntare. În același timp, remarcăm că psihologul E. П. Ильин a delimitat calitățile voinței în două categorii: calități volitive propriu-zise (răbdarea, încăpățănarea și perseverența), orientate către un scop și calități morale (curajul, stăpânirea de sine și decizia) direcționate spre autocontrol [26]. Este important de menționat clasificarea realizată de M.B. Чумаков, care distinge două poluri ale calităților voinței ce definesc personalitatea elevului. Acestea sunt împărțite în trăsături pozitive și negative, cum ar fi: *responsabilitatea*, caracterizată de o atitudine conștientă și angajată, față de iresponsabilitate, marcată de lipsa asumării responsabilității; *inițiativa*, ce reflectă dorința de a acționa și de a propune soluții, în contrast cu lipsa de inițiativă; *hotărârea*, ce implică luarea rapidă și fermă a deciziilor, față de nehotărârea, care presupune indecizie și amânare; *independența*, ce se manifestă prin acțiuni autonome, comparativ cu dependența, caracterizată prin încrederea excesivă în ajutorul altora; *rezistența*, ce reflectă capacitatea de a face față dificultăților, în contrast cu irezistența, ce indică o vulnerabilitate în fața obstacolelor; *insistența*, ce presupune perseverență în atingerea unui scop; *persistența*, care implică continuitate și stabilitate în acțiuni, față de instabilitate; *energia*, ce reflectă vitalitatea și capacitatea de acțiune, în opoziție cu neputința; *atenția*, ce presupune concentrarea și dedicarea în activități, comparativ cu neatenția; și, în final, *perseverența*, ce reflectă continuarea eforturilor chiar și în fața dificultăților, în contrast cu delăsarea, ce se manifestă prin lipsa angajamentului și a efortului continuu. Definiția de lucru pentru calitățile voinței, utilizată în prezenta lucrare, este următoarea: *calitățile voinței reprezintă trăsături specifice unei persoane integre, caracterizate prin capacitatea de percepție și gândire, susținute de un nivel optim de energie psihică, esențial pentru gestionarea eficientă a emoțiilor, reacțiilor și comportamentelor, în diverse contexte.*

Subcapitolul 1.3. Dezvoltarea calităților voinței la elevi, abordează procesul prin care se realizează dezvoltarea calităților voinței la preadolescenți și adolescenți. După cum se știe, orice proces sau particularitate psihică a omului se formează și își dobândește semnificația treptat, pe măsură ce evoluează, fiind în strânsă legătură de activitatea și experiența acestuia. Mai mult decât atât, dezvoltarea calităților voinței este o condiție esențială, indispensabilă atât pentru reușita academică, cât și pentru creșterea autonomiei, independenței în vederea realizării cu succes și altor activități cotidiene. Cercetările în domeniu reliefează că calitățile voinței se dezvoltă treptat, pe măsură ce elevii progresează prin diferite etape de dezvoltare (de la copilărie la adolescență). Acest proces este influențat de experiențele educaționale și sociale. În același timp, Л. Выготский subliniază că voința poate fi apreciată în corelație cu stadiul de dezvoltare a individului. Conform teoriei lui J. Piaget, dezvoltarea cognitivă influențează capacitatea de a lua decizii și de a exercita voința. Astfel, elevii, în diferite stadii de dezvoltare, vor manifesta calități volitive diferite, în funcție de capacitatea lor de a gândi logic și de a anticipa consecințele. Preadolescenții întâmpină adesea dificultăți, mai cu seamă că activitățile desfășurate devin tot mai variate și mai complexe, fapt care necesită o mobilizare și o orientare a propriilor capacități pentru depășirea obstacolelor [17]. La pubertate, elevul dispune de o anumită capacitate de evaluare a obstacolului, pentru a-și doza efortul voluntar și a decide corect asupra căilor de soluționare a problemei. În ceea ce privește voința preadolescenților, printre cele mai importante aspecte se numără următoarele: dacă scopul este clar definit, elevii devin mai capabili să-l urmărească și să reziste tentațiilor care îi pot

distrage; sunt mai motivați să realizeze obiectivele până la final; funcția de autocontrol se consolidează mai bine, iar voința, în consecință, începe să fie direcționată către activități autoformative și autoeducative. Adolescența este o etapă tranzitorie deosebit de solicitantă, care prezintă o serie de noi provocări și schimbări profunde, ce influențează dezvoltarea personalității și, implicit, formarea calităților volitive (Bandura, Furstenberg, Eccles, Elder et.al). Autocontrolul și stăpânirea de sine, acceptarea unor norme de conduită specifice comunității, sentimentul responsabilității, simțul datoriei, seriozitatea și chiar spiritul de sacrificiu sunt caracteristici pe care le întâlnim frecvent în rândul adolescenților. Manifestarea propriu-zisă a voinței în adolescență se caracterizează prin faptul că ei își construiesc scopuri de perspectivă, care se ating în timp îndelungat și treptat, și anume cele care se referă la viața personală și profesională de viitor; își urmăresc cu tenacitate scopurile, dacă sunt convinși că sunt valoroase și importante pentru viața lor; dacă este cazul, știu cum să-și ierarhizeze scopurile atunci când se întâmplă să se activeze mai multe sau să le construiască pentru a fi atinse într-o perioadă relativ limitată de timp; analizează, evaluează și chibzuiesc asupra condițiilor de desfășurare a activităților orientate în anumite scopuri; tind să ia singuri decizii legate de desfășurarea acțiunilor voluntare și se simt astfel independenți și autonomi [53].

În cadrul **subcapitolului 1.4. Interferențe ale calităților voinței cu dimensiunile personalității**, sunt investigate relațiile dintre calitățile voinței și anumite dimensiuni ale personalității, care exercită o influență semnificativă asupra modului în care o persoană interacționează și dezvoltă relații cu ceilalți. Studiile de specialitate evidențiază faptul că fiecare persoană are particularitățile sale intelectuale, afective și conative (cu referire la voință, la temperament), al căror ansamblu organizat determină personalitatea. Există numeroase și ample cercetări referitoare la structura personalității. Potrivit concepției lui C. Платонов, aceasta include: *elementul psihofiziologic* (tipul de sistem nervos, temperamentul); *activitatea cognitivă* (proces cognitive: memoria, gândirea, imaginația); *activitatea afectiv-volitivă* (emoțiile și voința) și *activitatea afectiv-axiologică* (orientarea personalității, care este o atitudine selectivă față de realitate și include diferite însușiri, un sistem de trebuințe și interese, motive și convingeri, idealuri și aspirații). Studiile dedicate dimensiunilor personalității au pus în lumină o varietate de modele explicative, cum ar fi Modelul celor cinci alternative, ca expresie a trăsăturilor de personalitate (Zuckerman), modelul celor cinci factori (McCrae & Costa) și, recent, modelul HEXACO cu șase factori (Ashton). Cu toate acestea, Bidjerano și Dai, Connor-Smith și Flachsbart, Pollak și colaboratorii săi fac referință la modelul Big Five, pe care îl poziționează ca fiind cel mai universal model al dimensiunilor personalității [16]. Un alt mod de analiză a raportului voință-afectivitate este realizat prin prisma factorilor psihosociali, și anume prin intermediul climatului psihosocial. Structurat pe relații interpersonale pozitive - funcționale, cu un impact pozitiv în plan afectiv, climatul va influența atât afectivitatea, cât și voința.

Sintetizând aspectele prezentate în primul capitol, considerăm importante următoarele idei esențiale formulate în **subcapitolul 1.4. Concluzii**:

1. Studiile dedicate sferei volitive evidențiază o diversitate de perspective asupra acestui construct psihologic, unele opinii fiind divergente și chiar opuse. Drept urmare, în timp ce unii cercetători consideră voința un proces psihic, alții o descriu ca o activitate, un proces și trăsătură specifică omului, fiind privită ca o componentă executorie a caracterului, un nivel superior de auto-organizare și reglare psihică, precum și o capacitate declanșatoare a atitudinilor și acțiunilor.
2. Analiza teoretică realizată subliniază că voința este definită de o serie de calități esențiale care îi influențează eficiența și impactul. Aceste calități sunt fundamentale pentru atingerea obiectivelor personale și sociale, îmbunătățirea performanțelor academice, gestionarea eficientă a stresului și a provocărilor, consolidarea abilităților sociale, sporirea încrederii în sine, precum și pentru dezvoltarea rezilienței, autonomiei și independenței.
3. În același timp, gradul de dezvoltare a calităților voinței influențează în mod semnificativ întreaga activitate a elevului, comportamentul său și manifestările specifice. Procesul de dezvoltare a voinței este determinat de factori interni și externi, cum ar fi tipul de sistem nervos, stabilitatea emoțională, deschiderea, temperamentul și caracteristicile motivaționale, tipologia și complexitatea sarcinilor sau solicitărilor pe care elevul trebuie să le gestioneze.
4. Definiția de lucru pentru prezenta lucrare este următoarea: *voința reprezintă un proces psihic complex, caracterizat prin capacitatea unei persoane de a lua decizii conștiente și a acționa*

deliberat în direcția scopului dorit, mobilizându-și resursele interne pentru a depăși obstacolele, impulsurile, tentațiile și provocările care pot apărea pe parcurs. Iar definiția de lucru pentru calitățile voinței, utilizată în prezenta lucrare, este următoarea: calitățile voinței reprezintă trăsături specifice unei persoane integre, caracterizate prin capacitatea de percepție și gândire, susținute de un nivel optim de energie psihică, esențial pentru gestionarea eficientă a emoțiilor, reacțiilor și comportamentelor în diverse contexte.

5. În pofida diverselor studii realizate pe dimensiunea calităților voinței, caracteristicile și factorii determinanți ai acestora la elevi, considerăm, totuși, că studiile întreprinse nu reflectă suficient influența factorilor psihosociali asupra dezvoltării calităților voinței la elevi. Aspectele care încă nu și-au găsit rezolvarea rezidă în identificarea unor condiții mai eficiente și productive pentru formarea calităților voinței la elevi la diferite etape de vârstă. Din aceste considerente ne-am propus să cercetăm experimental și să conceptualizăm componenta calităților voinței la elevi din perspectiva factorilor psihosociali și relației cu dimensiunile personalității.

Capitolul 2. **Studiul experimental al manifestării calităților voinței la elevi** include 4 subcapitole. În primul **subcapitol 2.1. Organizarea cadrului metodologic al cercetării experimentale**, este prezentat managementul cercetării voinței și a calităților volitive: metodologia cercetării, designul experimental, modalitatea de constituire a eșantionului experimental, care a orientat realizarea cercetării constatative, precum și descrierea detaliată a testelor și inventarelor administrate la elevi; rezultatele cercetării calităților voinței la elevi; evidențierea relațiilor cu factorii psihosociali și dimensiunile personalității.

Scopul experimentului de constatare rezidă în analiza particularităților calităților voinței în funcție de diverși factori psihosociali și dimensiunile personalității.

Obiectivele pe care ni le-am propus pentru atingerea scopului stabilit sunt următoarele: 1) identificarea nivelurilor de dezvoltare a voinței și a calităților voinței la elevi; 2) evidențierea diferențelor în funcție de diverși factori psihosociali (gen, nivel de studii, vârstă, mediul de proveniență, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare), pentru voință și calitățile voinței la elevi; 3) determinarea corelațiilor dintre voință, calitățile voinței și dimensiunile personalității elevului; identificarea profilurilor personalității elevului cu diferite niveluri de manifestare a voinței.

Pornind de la scopul și obiectivele formulate, propunem următoarele **ipoteze specifice** pentru studiul experimental: 1) presupunem că există diferențe în ceea ce privește manifestarea calităților voinței la elevi în funcție de factorii psihosociali: *gen, mediul de proveniență, vârstă, nivelul de studii, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare*; 2) presupunem că există relații între calitățile voinței și dimensiunile personalității.

Caracteristici ale lotului experimental

Scopul și obiectivele cercetării au determinat conturarea structurii lotului experimental, constituit din 304 elevi ai claselor a VII-a - a XII-a, cu vârsta cuprinsă între 12-18 ani, din mun. Chișinău și r-nul Drochia. Pentru demararea cercetării, la prima etapă au fost contactați psihologii și cadrele de conducere din cele patru instituții de învățământ, după care s-a obținut acordul de desfășurare a demersului de cercetare. Subiecților li s-a explicat scopul cercetării și conținutul probelor valorificate, precum și li s-a solicitat acordul pentru participare. După un instructaj realizat în prealabil, s-a trecut la aplicarea instrumentelor de evaluare. Elevii au primit același consemn vis-a-vis de completarea probelor și li s-a concretizat faptul că răspunsurile vor fi confidențiale, iar participarea lor este complet voluntară și anonimă.

Instrumentele psihometrice ale cercetării experimentale

Având la bază ipotezele și obiectivele lansate pentru experimentul de constatare, am pledat pentru un set de teste, inventare și chestionare, organizate în două blocuri (primul vizează instrumente care măsoară nivelul de voință și calitățile volitive: Chestionarul „Autoaprecierea voinței”, autor E.B. Руденский; Chestionar de diagnosticare a autocontrolului volitiv, autori A.G.Зверьков и E.B.Эйдман; Chestionarul calităților volitive, autor M. B. Чумаков, versiunea pentru adolescenți), iar al doilea cuprinde dimensiunile personalității: Testul de studiere a încrederii în sine, autor V.G. Romek; Sistemul Achenbach al Evaluării Bazate Empiric (ASEBA), dezvoltat de T.M Achenbach și L.A. Rescorla, adaptat de A. Dobrea (2009); Chestionarul 16 PF Cattell (Forma C). De asemenea, pentru elucidarea factorilor psihosociali a fost elaborată ancheta psihosocială, realizată în bază de chestionar.

Subcapitolul 2.2. Caracteristici ale nivelurilor de manifestare a calităților voinței la elevi este

dedicat analizei detaliate a nivelurilor de dezvoltare a voinței și calităților volitive, factorii încrederea în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, precum și o perspectivă completă a competențelor, a funcționării adaptative, a problemelor emoționale și comportamentale cu care se confruntă elevii. Pentru a facilita o înțelegere mai clară a datelor, prezentăm în continuare o secvență relevantă din rezultatele obținute privind nivelurile de dezvoltare a autoaprecierii voinței și a autocontrolului volitiv la elevi. În esență, autoaprecierea voinței este asociată, în principal, cu recunoașterea și valorizarea propriului efort de a rezista tentațiilor, de a persevera în fața dificultăților și de a acționa în concordanță cu scopurile personale, chiar și în momentele în care ar fi fost mai ușor să renunțe. Concluziile desprinse în urma administrării **Chestionarului „Autoaprecierea voinței”, realizat de E.B. Руденский**, indică o distribuție majoritară a subiecților cu nivel mediu (64,50%). În general, acești elevi se consideră capabili și au o percepție relativ echilibrată asupra propriei persoane. În plus, în cazul apariției unui obstacol, ei acționează pentru a-l depăși. Deși, dacă e posibil, aleg calea de a-l ocoli. Nu-și asumă obligațiuni suplimentare din proprie inițiativă, de aceea este necesară exersarea voinței. Alți 32,50% dintre subiecți denotă un nivel înalt al autoaprecierii voinței. În acest caz, ne referim la elevii pe care se poate conta. Aceștia sunt mai încrezători în propriile abilități, au o viziune pozitivă asupra propriei persoane și nu se sperie de sarcinile care-i înfricoșează ușor pe ceilalți. Și doar 3,00% dintre subiecții investigați prezintă nivel scăzut al autoaprecierii voinței. Această categorie de elevi preferă activități interesante și ușor de realizat. Manifestă tendința de a se subestima și întâmpină dificultăți în a recunoaște propriile realizări. Instrucțiunile sau obligațiile sunt adesea resimțite ca o povară, indiferent de complexitatea lor. Rezultatele obținute de elevi reflectă recunoașterea și aprecierea propriilor dorințe, motivații și puterea interioară de a acționa în conformitate cu acestea, expresia modului în care se raportează la situațiile în care se solicită efort și putere de voință pentru realizarea anumitor acțiuni. Pentru susținerea acestei opinii, am evidențiat rezultatele obținute de diverși autori în cadrul cercetărilor de specialitate. Spre exemplu, autorii Мишел, Hagger, Wood, Stiff, Ridder, Lensvelt-Mulders, Finkenauer au demonstrat că nivelurile ridicate de voință sunt frecvent corelate cu succesul și eficiența în viața de zi cu zi, în timp ce nivelurile scăzute de voință sunt asociate cu apariția mai multor probleme de ordin social și personal [51].

În continuare, referindu-ne la autocontrol, în literatura de specialitate se face referință la abilitatea unei persoane de a-și regla propriul mod de funcționare în plan cognitiv, emoțional și comportamental. Așadar, conform datelor din figura 1, administrând **Chestionarul autocontrolului volitiv**, am constatat, la *indicele general de autocontrol volitiv*, că doar 5,30% dintre subiecți prezintă un nivel scăzut, 28,30% - un nivel mediu, iar 66,40 % dintre aceștia indică un nivel înalt. Vom specifica aici că elevii cu nivel ridicat al autocontrolului se disting prin calmitate, încredere în sine, responsabilitate și consecvență în urmărirea scopurilor. De regulă, aceștia manifestă trăsături care le permite să își gestioneze eficient emoțiile, dorințele și acțiunile pentru a-și atinge obiectivele, își realizează sistematic intențiile și știu cum să-și distribuie propriile eforturi. În plus, cercetările arată că acești elevi pot obține rezultate mai bune la învățătură comparativ cu ceilalți elevi, sunt mai puțin înclinați spre comportamente de risc (consum de droguri, alcool, promiscuitate sexuală, violență), inclusiv tendința să abandoneze școala este mult mai mică. Deopotrivă, autocontrolul scăzut este un factor de risc semnificativ pentru o gamă largă de probleme personale și interpersonale.

Referitor la variabila *stăpânirea de sine*, am demonstrat că 67,10 % dintre subiecți înregistrează un nivel înalt, 28,00 % denotă un nivel mediu și doar 4,90 % dintre aceștia indică un nivel scăzut. Elevii cu nivel ridicat de stăpânire de sine se disting prin abilitatea de a-și gestiona emoțiile, gândurile și comportamentele pentru a-și atinge obiectivele pe termen lung. Această trăsătură le permite elevilor să gestioneze eficient relațiile sociale și să dezvolte o atitudine pozitivă și reziliență față de provocările vieții. În același timp, elevii cu nivel scăzut de stăpânire de sine pot fi mai înclinați să abandoneze sarcinile dificile sau frustrante, având o tendință de a se descuraja rapid.

Rezultatele prezentate pentru variabila *perseverență* ne permit să evidențiem faptul că 6,30 % dintre subiecți atestă un nivel scăzut, 20,40 % un nivel mediu, iar 73,30 % dintre subiecți au un nivel înalt. Elevii cu nivel ridicat de perseverență au capacitatea de a-și transforma dorințele și obiectivele în realitate, indiferent de dificultățile care intervin. Ei își asumă un angajament constant în atingerea obiectivelor, manifestă rezistență la eșecuri, reușind să depășească obstacolele cu care se confruntă, sunt flexibili și determinați. În acest context, merită evidențiate și rezultatele obținute de cercetătorii Baumeister, Heatherton și Tice, Duckworth și Seligman, Mischel, Shoda, Tangney et.al. care au relevat că autocontrolul oferă beneficii pentru individ și, în general, pentru întreaga societate, iar, în cele din urmă, o

bună stăpânire de sine garantează obținerea comportamentelor dezirabile, influențează adaptarea școlară și socială, performanța academică, succesul profesional, sănătatea mentală, inclusiv relațiile interpersonale.

În cele ce urmează vom parcurge la identificarea nivelurilor de dezvoltare a calităților voinței la elevi (*responsabilitate, inițiativă, hotărâre, independență, rezistență, insistență, energie, atenția, perseverența*), aplicând **Chestionarul calităților volitive**, autor **M. B. Чумаков** (figura 1).

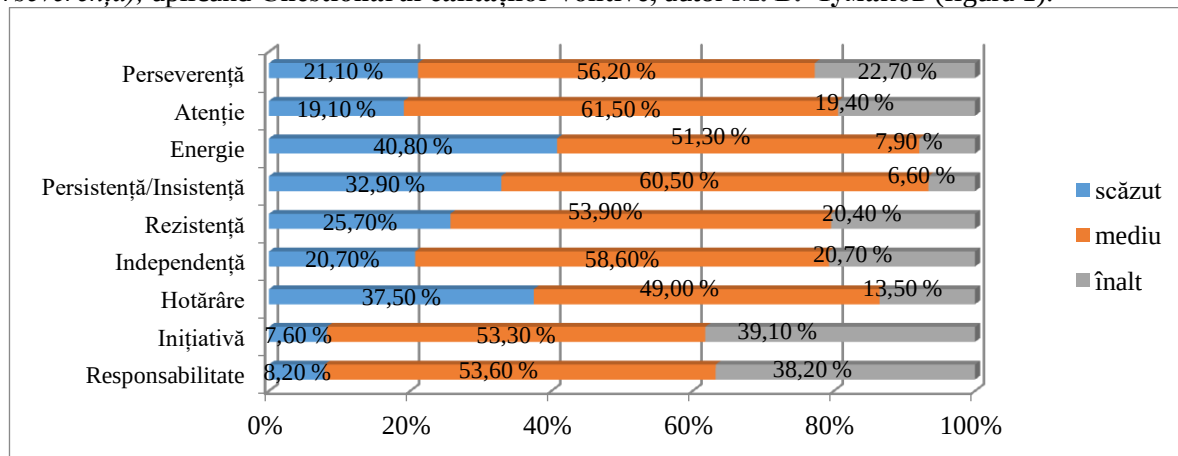

Fig. 1. Nivelurile de dezvoltare a calităților volitive la elevi

Conform analizei rezultatelor obținute în urma aplicării **Chestionarului calităților volitive**, de M. B. Чумаков, deducem faptul că 38,20% dintre subiecți demonstrează un nivel ridicat de *responsabilitate*, 53,60% nivel mediu și doar 8,20% un nivel scăzut. În ceea ce privește calitatea *inițiativa*, observăm că 39,10% dintre subiecți au înregistrat un nivel înalt, 53,30% un nivel mediu și doar 7,60 % dintre aceștia un nivel scăzut.

Referitor la calitatea *hotărâre* remarcăm că 13,50 % dintre subiecți prezintă un nivel înalt, alți 49,00 % indică un nivel mediu. Îngrijorător este faptul că un număr relativ mare de subiecți au înregistrat un nivel scăzut de *hotărâre* - 37,50 %. Acești elevi se disting prin rigiditate și lipsa de flexibilitate în procesul de luare a deciziilor. În același timp, L.Iacob subliniază că persoanele cu un nivel mai scăzut de hotărâre/fermitate meditează îndelung la ce ar trebui să facă, ezită să ia deciziile necesare și sunt copleșite de teama posibilelor consecințe.

În privința calității *independența*, observăm că 20,70% dintre subiecți demonstrează un nivel înalt, majoritatea subiecților - 58,60% au obținut un nivel mediu, iar 20,70% dintre aceștia prezintă un nivel scăzut de independență.

Referitor la calitatea *rezistența*, constatăm că 20,40% dintre subiecți indică nivel înalt; 53,90% un nivel mediu, iar 25,70% au obținut indici scăzuți de rezistență. Adeseori, aceștia se confruntă cu dificultăți în fața provocărilor și a stresului, renunță ușor la sarcini, manifestă frustrare în fața obstacolelor, cu greu își pot menține concentrarea pe termen lung. În legătură cu calitatea *insistență*, putem deduce că 6,60% dintre subiecți denotă un nivel înalt; la majoritatea subiecților - 60,50% este caracteristic un nivel mediu, iar alți 32,90% dintre subiecți demonstrează un nivel scăzut de insistență. În general, acești elevi semnalează lipsa de inițiativă, dificultăți în a spune „Nu”, incapacitatea de a stabili limite clare în cazul solicitărilor din partea celorlalți care nu se potrivesc cu valorile personale sau obiectivele lor.

În continuare, pentru calitatea *energie* doar 7,90% dintre subiecți prezintă un nivel înalt; cei mai mulți subiecți - 51,30 % evidențiază un nivel mediu de energie și 40,80% de subiecți denotă un nivel scăzut de energie. Indicii scăzuți pot însemna că, pe de o parte, elevii sunt suprasolicitați cu diverse activități și sarcini, iar, pe de altă parte, se confruntă cu dificultăți în gestionarea rutinelor zilnice, cu lipsa somnului, probleme emoționale, stres și anxietate. De regulă, acești elevi pot întâmpina dificultăți în procesul de învățare, concentrare și implicarea în diverse activități psihosociale.

În ceea ce privește *atenția*, deducem că doar 19,40% dintre subiecți înregistrează un nivel înalt; cei mai mulți subiecți - 61,50%, indică un nivel mediu de atenție, iar alți 19,10 % dintre aceștia demonstrează un nivel scăzut de atenție. Ei au dificultăți în a se concentra asupra activităților școlare, sunt ușor distrași, pot uita sarcinile sau pot părea să fie neatendenți în timp ce realizează o activitate.

Cât privește calitatea *perseverența*, evidențiem că doar 22,70% dintre subiecți înregistrează un nivel înalt; majoritatea subiecților - 56,20%, denotă un nivel mediu de perseverență; pe când la alți 21,10% dintre subiecți atestăm un nivel scăzut de perseverență. Aceștia întâmpină dificultăți în a-și menține angajamentul față de sarcini pe termen lung, renunță rapid la activități atunci când se confruntă cu diverse provocări sau nu obțin rezultate imediate. Este important să precizăm că calitățile voinței nu sunt trăsături ale personalității stabile, de aceea ele pot fi cultivate/dezvoltate prin intervenții psihologice, autoeducație și autodisciplină prin activități structurate în rutinele zilnice.

În **subcapitolul 2.3. Calitățile voinței în relație cu diverși factori psihosociali** au fost analizate diferențele dintre nivelurile de dezvoltare a voinței și a calităților volitive la elevi în funcție de diverși factori psihosociali: gen, vârstă, mediu de proveniență, nivel de studii, reușita academică, tipul de probleme școlare și implicarea în activități extrașcolare [46; 52].

În continuare, pentru o mai bună claritate, vom prezenta o secvență a rezultatelor obținute, având în vedere că în teză sunt detaliate analiza și conținutul fiecărui factor psihosocial, cu privire la mediile obținute pentru autoaprecierea voinței, autocontrolul volitiv și calitățile voinței la elevi, în funcție de gen și mediul de proveniență (figura 2).

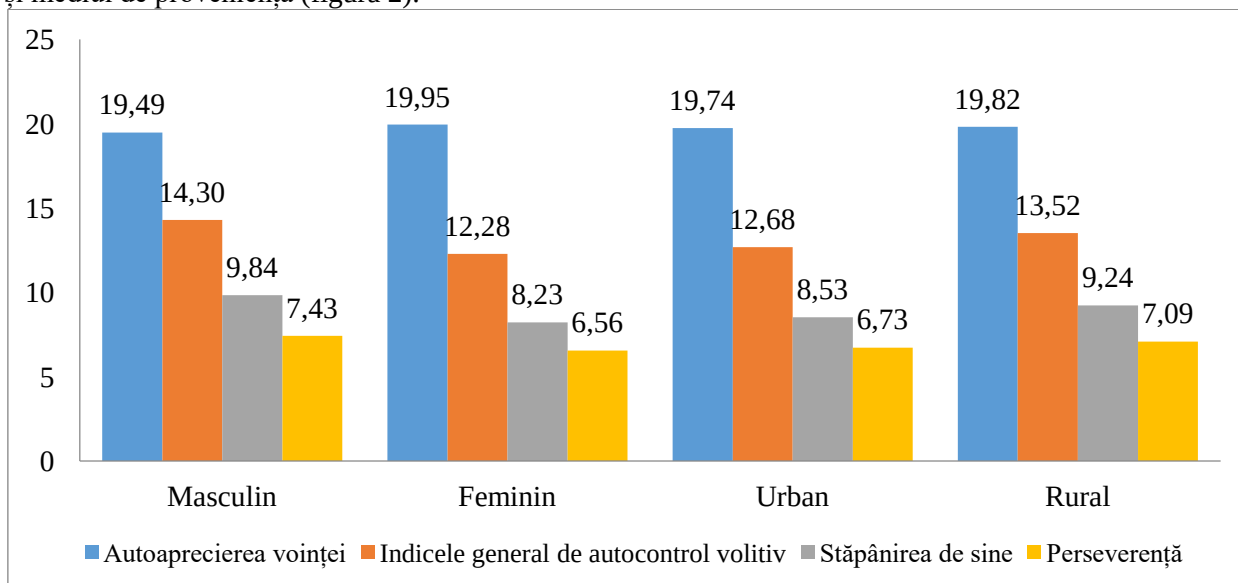

Fig. 2. Mediile privind autoaprecierea voinței și autocontrolul volitiv în funcție de gen și mediul de proveniență

Rezultatele prezentate în figura de mai sus demonstrează că autoaprecierea voinței diferă puțin în funcție de factorul gen și mediul de proveniență la elevi. Pentru a arăta diferențele mediilor variabilelor după factorul genul și mediul de proveniență, am utilizat testul T. Conform rezultatelor obținute la testul T, putem demonstra că există diferențe dintre mediile componente ale autoaprecierii voinței la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin, dar acestea nu sunt semnificative ($t=-1,038$; $p=0,300$). Deși rezultatele obținute nu reflectă diferențe semnificative, considerăm că o educație și un mediu care promovează egalitatea de oportunități și încurajează dezvoltarea personală pot ajuta la echilibrarea percepției voinței între fete și băieți.

Totodată, rezultatele obținute la testul T permit să constatăm că există diferențe dintre mediile variabilelor la subiecții din mediul urban și la subiecții din mediul rural, dar acestea nu sunt semnificative ($t=-0,190$; $p=0,849$). Observațiile realizate ne permit să deducem că autoaprecierea voinței la elevi poate depinde de mai mulți factori, care nu sunt neapărat influențați de mediul urban sau rural. În plus, percepția subiectivă asupra voinței poate fi explicată prin similarități în experiențele educaționale, factori individuali și norme culturale comune.

Prezintă un interes deosebit elucidarea rezultatelor obținute conform testului ANOVA unifactorial privind autoaprecierea voinței în funcție de reușita academică a elevilor, în cadrul căruia s-au evidențiat diferențe statistic semnificative ($F=3,348$; $p=0,011$). Constatările realizate ne permit să evidențiem că elevii cu reușita școlară ridicată (9-10) au tendința de a-și aprecia pozitiv voința, succesul întărindu-le convingerea că sunt capabili să își controleze eforturile și să atingă obiectivele dorite. În schimb, elevii cu

rezultate mai slabe (5-6) se pot considera lipsiți de perseverență, ceea ce le scade autoaprecierea voinței.

O altă componentă semnificativă a cercetării, reflectată în figura 2, ne permite să deducem că există diferențe statistic semnificative în funcție de factorul gen pentru *indicele general de autocontrol volitiv* ($t=4,591$; $p=0,001$); *factorul stăpânirea de sine* ($t=4,727$; $p=0,001$); *perseverență* ($t=3,398$; $p=0,001$). De altfel, studiile sugerează că fetele tind să aibă un autocontrol volitiv mai ridicat în contexte educaționale, fiind mai disciplinate în îndeplinirea sarcinilor și mai persistente în fața dificultăților școlare, în timp ce băieții pot manifesta un autocontrol mai redus în fața sarcinilor care necesită concentrare pe termen lung, însă pot excela în activitățile care implică provocări imediate sau activități fizice.

În același timp, conform rezultatelor obținute la testul T, putem afirma că există diferențe semnificative doar pentru variabila *stăpânirea de sine* ($t=-2,067$; $p=0,040$) în funcție de mediul de proveniență. Indicii obținuți confirmă că elevii din mediul rural, confruntându-se adesea cu provocări mai mari în viața de zi cu zi, care solicită perseverență și răbdare, își consolidează stăpânirea de sine, fiind capabili să își regleze comportamentele pentru a se adapta circumstanțelor. În plus, am fost interesați să analizăm existența unor diferențe în nivelul autocontrolului volitiv în funcție de reușita academică a subiecților. Rezultatele obținute în urma aplicării testului ANOVA unifactorial indică faptul că nu există diferențe statistic semnificative în ceea ce privește: *indicele general de autocontrol volitiv* ($F=0,396$; $p=0,812$), *stăpânirea de sine* ($F=0,556$; $p=0,695$) și *perseverență* ($F=0,478$; $p=0,752$), în funcție de reușita academică a elevilor. În consecință, putem deduce că reușita academică poate fi influențată în mai mare măsură de o varietate de factori, precum suportul familial, strategiile de învățare, nivelul de inteligență sau motivația, și nu neapărat de autocontrolul volitiv.

O altă secvență relevantă în cercetare o constituie calitățile voinței, care reprezintă un pilon fundamental în viața elevilor, influențând modul în care aceștia își stabilesc și ating obiectivele, depășesc obstacolele și își mențin echilibrul emoțional și psihic. Aceste calități sunt esențiale în toate domeniile vieții, inclusiv în educație, relații și dezvoltare personală. În continuare, sunt prezentate mediile privind calitățile volitive ale elevilor, în funcție de factori precum genul și mediul de proveniență (figura 3).

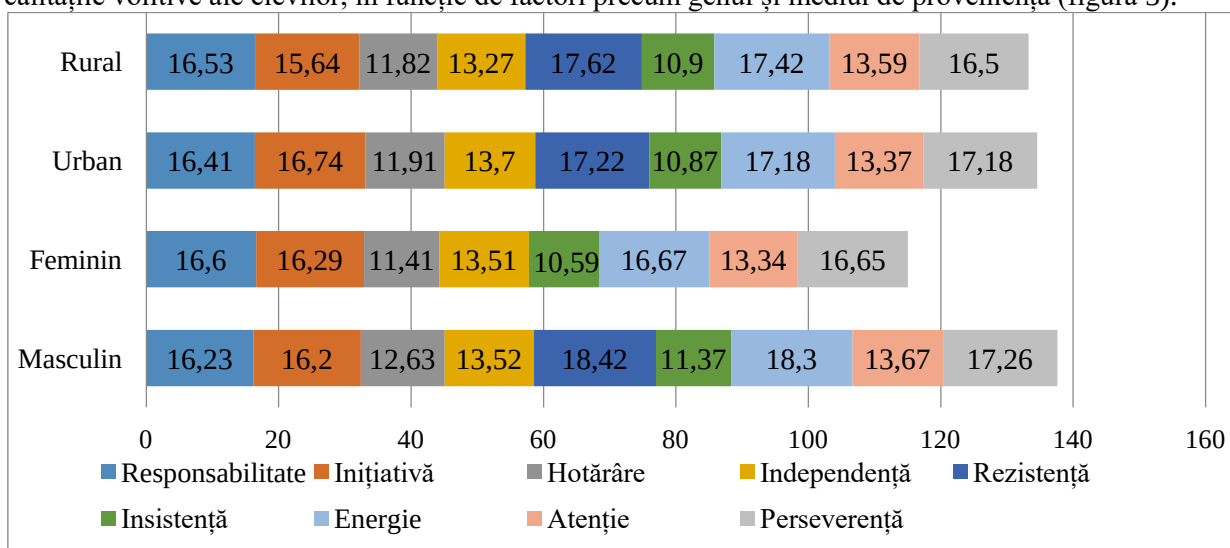

Fig. 3. Mediile privind calitățile volitive la elevi în funcție de gen și mediul de proveniență

Datele obținute indică faptul că subiecții de gen masculin, comparativ cu cei de gen feminin, înregistrează medii mai înalte la calități volitive: hotărâre, independență, rezistență, insistență, energie, atenție și perseverență. În aceeași ordine de idei, se observă că fetele, comparativ cu băieții, sunt mai responsabile și manifestă mai multă inițiativă. Rezultatele testului T au evidențiat diferențe semnificative statistic între fete și băieți în ceea ce privește calitățile volitive: *hotărâre* ($t=2,647$; $p=0,009$), *rezistență* ($t=3,098$; $p=0,002$), *insistență* ($t=2,113$; $p=0,035$) și *energie* ($t=3,220$; $p=0,001$). Conform rezultatelor obținute, putem deduce că băieții manifestă un nivel mai ridicat de hotărâre, care poate fi reflectat în abilitatea lor de a lua decizii rapide și ferme. În același timp, băieții prezintă o mai mare capacitate de a depăși obstacole și de a persevera în fața dificultăților, comparativ cu fetele, denotă un nivel mai mare de determinare și persistență în atingerea obiectivelor lor, chiar și atunci când se confruntă cu eșecuri sau

provocări.

Unele cercetări subliniază faptul că dezvoltarea calităților volitive este influențată de contextul de mediu și anume: mediile urbane, cu resursele și oportunitățile lor variate, pot stimula dezvoltarea acestor trăsături prin expunerea la competiție și diversitate; în schimb, mediile rurale, cu provocările și resursele limitate, pot încuraja dezvoltarea perseverenței și a inițiativei prin adaptare și resurse reduse. Rezultatele evidențiază că subiecții din mediul urban, comparativ cu subiecții din mediul rural, manifestă mai multă inițiativă, hotărâre, independență și perseverență. În același timp, observăm că subiecții din mediul rural manifestă mai multă responsabilitate, rezistență, insistență, energie și atenție. Conform rezultatelor testului T-student, constatăm diferențe semnificative statistic între subiecții din mediul urban și cei din mediul rural în ceea ce privește calitatea *inițiativa* ($t=2,093$; $p=0,037$), acestea fiind în favoarea celor din mediul urban. Indicii obținuți pot fi justificați de faptul că elevii din mediul urban și rural au acces diferit la resurse educaționale, influențe sociale și culturale, condiții economice și sprijin oferit de familie și comunitate. În același timp, mediul urban tinde să ofere mai multe oportunități pentru dezvoltarea inițiativei și pentru încurajarea elevilor să își exprime propriile idei și să participe activ în procesul educațional.

Referindu-ne la diferențele înregistrate la nivelul calităților volitive, în funcție de factorul reușita academică, conform rezultatelor obținute prin testul ANOVA unifactorial, am demonstrat diferențe statistic semnificative pentru următoarele calități: *responsabilitate* ($F=2,595$; $p=0,037$), *inițiativă* ($F=4,604$; $p=0,001$) și *independență* ($F=4,231$; $p=0,002$). Analiza indicilor obținuți sugerează că elevii cu note mari (9-10) manifestă un grad mai ridicat de responsabilitate, inițiativă și independență datorită motivației interne, autodisciplinii, capacității de autoorganizare, autocunoaștere și inițiativă în învățare. Generalizarea datelor ne permite să deducem că factorii psihosociali au o importanță semnificativă în dezvoltarea voinței și a calităților volitive la elevi, demonstrându-se o interdependență directă între aceștia și rezultatele școlare, comportamentele sociale și capacitatea de a face față provocărilor, ceea ce subliniază rolul esențial al mediului social și educațional în formarea unor trăsături volitive funcționale și adaptative.

Analiza din **subcapitolul 2.4. Relațiile dintre dezvoltarea calităților voinței și dimensiunile personalității** vizează relația voinței și calităților volitive cu unele dimensiuni de personalitate precum: *încrederea în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale*; *componentele: schizotimie-ciclotimie, inteligență, instabilitate emoțională vs stabilitate emoțională, supunere vs dominanță, expansivitate vs nonexpansivitate, supra eu slab vs forța supraeului, timiditatea vs îndrăzneală, raționalitate vs afecțiune, atitudine încrezătoare vs suspiciune, preocuparea față de aspecte practice vs ignoranță față de aspecte practice, naivitate vs subtilitate, încredere vs tendință spre culpabilitate, radicalism vs conservatorism, atitudinea de dependență vs independență față de grup, sentiment de sine slab vs sentiment de sine puternic, tensiune ergică slabă vs tensiune ergică ridicată, anxietate/depresie, însingurare/ depresie, acuze somatice, probleme sociale, probleme de gândire, probleme de atenție, comportament încălcare de reguli, comportament agresiv, probleme afective, probleme de anxietate, probleme de ADHD probleme de comportament opozant* [47].

Rezultatele obținute demonstrează că elevii care manifestă un nivel scăzut de anxietate, depresie, izolare socială, probleme de atenție și comportamente agresive tind să înregistreze un nivel ridicat de autoapreciere a voinței și de autocontrol volitiv. Drept urmare, un grad ridicat de autoapreciere a voinței poate contribui la o gestionare mai eficientă a emoțiilor negative și la îmbunătățirea relațiilor interpersonale, reducând astfel riscul de manifestări disfuncționale. Mai mult decât atât, pe măsură ce crește nivelul de autoapreciere a voinței, nivelul de perseverență și stăpânire de sine la elevi, descrește și nivelul de anxietate, problemele afective, simptomele de ADHD, problemele de comportament opozant și de conduită, precum și alte tipuri de probleme. În plus, rezultatele sugerează că, pe măsură ce crește nivelul de autoapreciere a voinței la elevi, scade tendința spre culpabilitate și tensiunea internă, ceea ce poate contribui la o gestionare mai eficientă a stresului și la o mai bună adaptare la provocările emoționale și sociale. În același timp, crește și forța supraeului, ceea ce poate reflecta o mai mare capacitate a elevilor de a se autocontrola și de a-și gestiona impulsurile și comportamentele într-un mod mai eficient, crește și nivelul de încredere în sine și curajul social la elevi, variabile esențiale pentru o mai bună adaptare socială și emoțională.

Următoarea secvență evidențiază relația dintre calitățile voinței și factorii: *încrederea în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale* (tabelul 1). Lucrarea analizează în profunzime relația dintre

calitățile volitive și alte dimensiuni ale personalității, evidențiind modul în care acestea contribuie la dezvoltarea personală a elevilor.

Tabelul 1. Matricea de corelații dintre calitățile voinței și factorii încrederea în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale

Calitățile volitive	Coeficientul de corelație (r)			Pragul de semnificație (p)		
	Încrederea în sine	Curajul social	Inițierea contactelor sociale	Încrederea în sine	Curajul social	Inițierea contactelor sociale
Autoaprecierea voinței	0,256**	0,188**	0,025	0,001	0,001	0,668
Autocontrolul volitiv						
Indicele general de autocontrol volitiv	0,230**	0,313**	0,105	0,001	0,001	0,067
Stăpânirea de sine	0,398**	0,360**	0,315**	0,001	0,001	0,001
Perseverența	0,161**	0,214**	0,096	0,005	0,001	0,095
Calitățile volitive						
Responsabilitate	0,308**	0,128*	0,067	0,001	0,025	0,243
Inițiativă	0,395**	0,353**	0,302**	0,001	0,001	0,001
Hotărâre	0,301**	0,436**	0,289**	0,001	0,001	0,001
Independență	0,189**	0,239**	0,156**	0,001	0,001	0,006
Rezistență	0,151**	0,200**	0,001	0,008	0,001	0,981
Insistență	0,443**	0,439**	0,429**	0,001	0,001	0,001
Energie	0,370**	0,292**	0,131*	0,001	0,001	0,022
Atenție	0,325**	0,236**	0,110	0,001	0,001	0,055
Perseverență	0,364**	0,288**	0,151**	0,001	0,001	0,009

Din analiza rezultatelor prezentate în tabelul 1, au fost obținute corelații pozitive semnificative între autoaprecierea voinței și următorii factori: încrederea în sine ($r=0,256^{**}$; $p=0,001$) și curajul social ($r=0,188^{**}$; $p=0,001$); între indicele general de autocontrol volitiv și factorii: încrederea în sine ($r=0,230^{**}$; $p=0,001$) și curajul social ($r=0,313^{**}$; $p=0,001$); între stăpânirea de sine și factorii încrederea în sine ($r=0,398^{**}$; $p=0,001$), curajul social ($r=0,360^{**}$; $p=0,001$) și inițierea contactelor sociale ($r=0,315^{**}$; $p=0,001$); între perseverență și factorii: încrederea în sine ($r=0,161^{**}$; $p=0,005$), curajul social ($r=0,214^{**}$; $p=0,001$). În consecință, pe măsură ce nivelul de încredere în sine și curajul social cresc, elevii tind să manifeste un nivel ridicat de autoapreciere a voinței, autocontrol volitiv și de perseverență. Corelația pozitivă semnificativă sugerează că aceste trăsături contribuie la consolidarea capacității de autoreglare, perseverență și gestionare a impulsurilor în contextul activităților școlare și sociale. În același timp, în ceea ce privește dimensiunea stăpânire de sine, rezultatele sugerează că elevii care manifestă o mai mare încredere în sine sunt mai curajoși în contexte sociale și inițiază cu ușurință interacțiuni sociale, tind, de asemenea, să prezinte un nivel mai ridicat al stăpânirii de sine.

De asemenea, analiza statistică a evidențiat corelații pozitive semnificative între factorul încrederea în sine și o serie de calități volitive, după cum urmează: responsabilitate ($r=0,308$, $p=0,001$), inițiativă ($r=0,395^{**}$, $p=0,001$), hotărâre ($r=0,301^{**}$, $p=0,001$), independență ($r=0,189^{**}$, $p=0,001$), rezistență ($r=0,151^{**}$, $p=0,008$), insistență ($r=0,443^{**}$, $p=0,001$), energie ($r=0,370^{**}$, $p=0,001$), atenție ($r=0,325^{**}$, $p=0,001$) și perseverență ($r=0,364^{**}$, $p=0,001$). Aceste rezultate indică faptul că elevii care prezintă un nivel ridicat al încrederii în sine tind să manifeste mai intens diverse calități volitive, ceea ce sugerează că încrederea în propriile forțe reprezintă un predictor relevant al voinței și al capacității de a susține eforturi constante în atingerea obiectivelor personale și școlare. De obicei, acești elevi au o viziune clară asupra propriilor abilități și sunt capabili să depășească obstacolele care pot apărea pe parcurs, chiar și în fața dificultăților sau a eșecurilor temporare.

În concluzie, corelațiile observate între voință, calitățile volitive și dimensiunile personalității evidențiază faptul că dezvoltarea acestora denotă un elev cu o personalitate mai echilibrată, care dispune de control emoțional, comportamental și social, având o abilitate mai mare de a face față provocărilor și de a-și atinge obiectivele. De altfel, aceste trăsături sunt esențiale pentru o adaptare optimă la mediul educațional și social, facilitând nu doar succesul școlar, ci și dezvoltarea unui comportament responsabil

și rezilient.

Analiza rezultatelor obținute în cadrul experimentului constatativ, atât cel comparativ, cât și cel corelațional, a constituit o premisă importantă pentru conturarea profilurilor psihologice ale elevului cu nivel înalt și scăzut de voință. Menționăm că profilul psihologic al elevului cu nivel înalt de voință se caracterizează printr-o serie de calități ale voinței, trăsături de personalitate care favorizează dezvoltarea personală și socială, dar și succesul școlar. Vom evidenția că elevul cu nivel înalt de voință se remarcă printr-o motivație internă puternică, autodisciplină și perseverență, insistență și energie, fiind capabil să își stabilească și să își atingă obiectivele pe termen lung, chiar și în fața obstacolelor. Mai mult decât atât, acesta prezintă un bun autocontrol, capacități de rezolvare a problemelor, reziliență și stabilitate emoțională, conștiinciozitate și responsabilitate, își gestionează eficient timpul și resursele. Aceste calități sunt esențiale în gestionarea eficientă a activităților cotidiene, în obținerea unor rezultate bune școlare și în interacțiunile sociale. Figura 4 ilustrează trăsăturile caracteristice ale profilului psihologic al elevului cu un nivel înalt de voință, evidențiind dimensiuni precum perseverența, capacitatea de autocontrol, motivația intrinsecă și reziliența în depășirea obstacolelor.

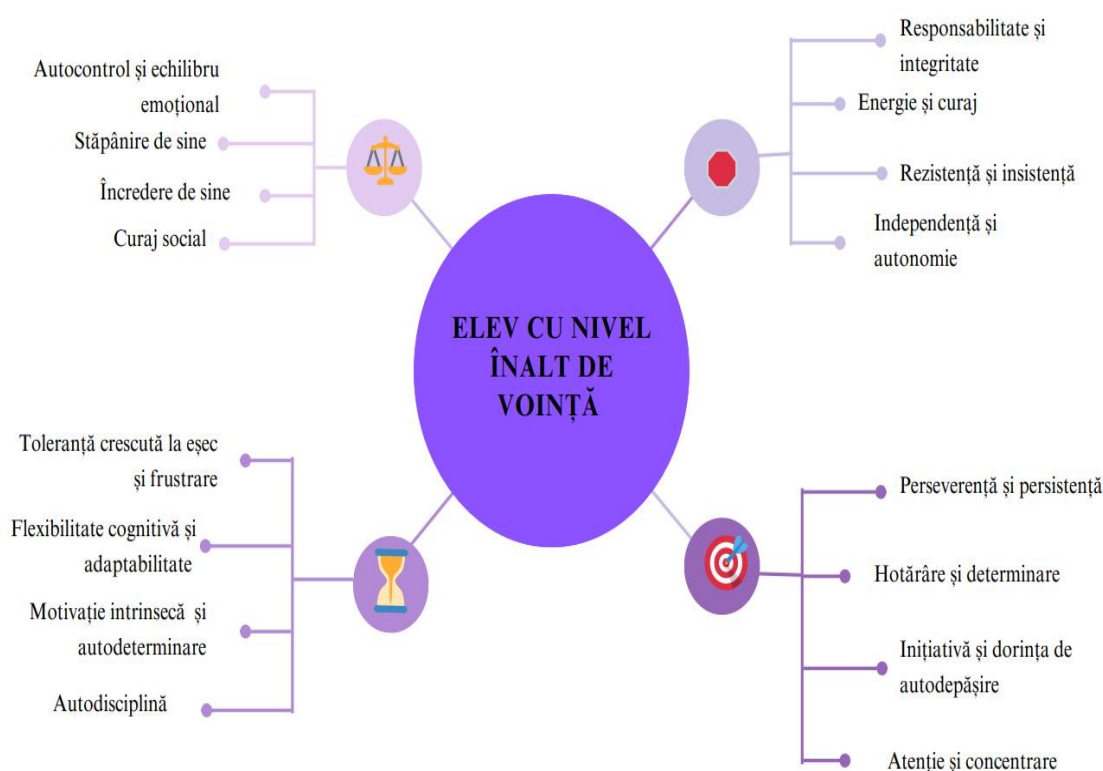

Fig. 4. Profilul psihologic al elevului cu nivel înalt de voință, din perspectiva dimensiunilor personalității

În același timp, rezultatele obținute sugerează că elevul cu nivel scăzut de voință se confruntă adesea cu dificultăți în gestionarea impulsurilor, autodisciplină și menținerea unui angajament constant față de sarcinile școlare și obiectivele personale. În plus, acești elevi pot manifesta procrastinare, motivație intrinsecă scăzută și o atitudine pasivă față de provocările școlare și personale. De cele mai dese ori, în fața obstacolelor, acești elevi cedează mai ușor, având tendința de a renunța în fața provocărilor și de a nu persista în depășirea dificultăților, ceea ce poate genera scăderea motivației, performanțelor școlare și dificultăți în interacțiunile sociale.

Pentru comparație, prezentăm în figura 5 profilul psihologic al elevului cu nivel scăzut de voință.

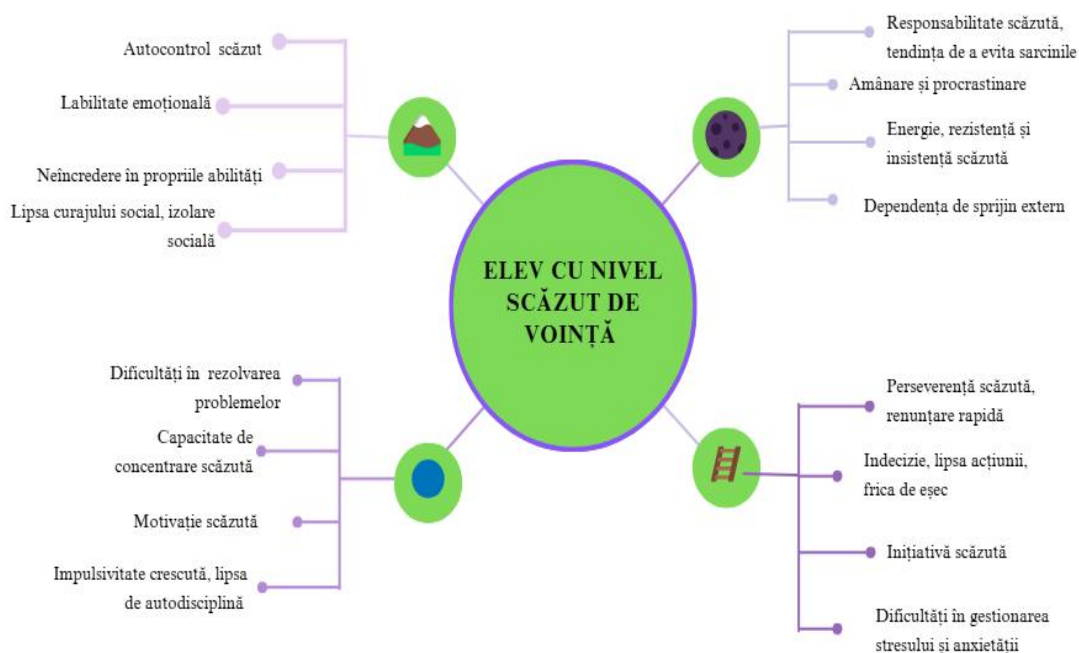

Fig. 5. Profilul psihologic al elevului cu nivel scăzut de voință, din perspectiva dimensiunilor personalității

Analizând profilul psihologic al elevului cu nivel scăzut de voință, determinat de factori precum lipsa autocontrolului și auto-disciplinii, nivelul crescut de anxietate și însingurare, lipsa motivației intrinseci, stima de sine scăzută, acesta semnaleză o gamă de riscuri semnificative pentru dezvoltarea personală și socială a elevului. În consecință, acești elevi sunt mai predispuși la abandonul școlar, la obținerea unor performanțe scăzute și la întâmpinarea dificultăților în gestionarea relațiilor interpersonale. În plus, aceste caracteristici pot afecta negativ interacțiunile sociale, contribuind la o izolare emoțională, care poate exacerba stările de anxietate și inhibiție. Drept urmare, un program de intervenție psihologică bine structurat poate oferi suport pentru dezvoltarea abilității de auto-reglare și de gestionare a impulsurilor, care sunt esențiale pentru succesul școlar și personal.

În urma celor prezentate, afirmăm că studiul interacțiunilor dintre nivelul de manifestare a voinței și a calităților voinței în funcție de diverși factori psihosociali și interrelația cu dimensiunile personalității conturează complexitatea situației, motiv pentru care ne propunem să elaborăm și să implementăm un program de intervenție axat pe rezultatele expuse anterior. Considerăm că acest studiu constituie o premisă solidă pentru explorarea din diverse perspective a voinței ca proces psihic reglator și pentru validarea unui program de intervenție psihologică orientat spre dezvoltarea calităților voinței.

În baza rezultatelor obținute în urma demersului diagnostic, în **subcapitolul 2.4. Concluzii la capitolul 2** au fost formulate următoarele idei:

1. Un număr semnificativ de elevi prezintă nivel mediu și ridicat al autoaprecierii voinței și al autocontrolului volitiv. În același timp, remarcăm prevalența elevilor cu nivelurile mediu și scăzut al calităților voinței: hotărâre, independență, rezistență, insistență, energie și perseverență.
2. Factorii psihosociali influențează într-o anumită măsură calitățile voinței la elevi, iar unele trăsături sunt mai dezvoltate în funcție de gen, vârstă, mediul de proveniență, reușita academică și tipul de activități extrașcolare. Sesizăm la nivel de diferențe de gen că băieții sunt mai hotărâți, rezistenți, insistenți și energici decât fetele. În același timp, fetele sunt mai responsabile și dau dovadă de mai multă inițiativă în realizarea sarcinilor decât băieții. La nivel de mediu de proveniență, remarcăm că elevii din mediul urban își asumă mai multă inițiativă decât cei din mediul rural. În plus, elevii din gimnaziu sunt mai responsabili și energici, iar elevii din liceu sunt mai independenți în luarea deciziilor. Elevii cu vârsta de 18 ani sunt mai hotărâți, independenți, insistenți și perseverenți decât ceilalți. Elevii cu note între 9-10 sunt mai responsabili,

independenți și se implică mai activ în luarea deciziilor. Elevii care practică dansul sunt mai hotărâți și demonstrează o implicare mai sporită în procesul de luare a deciziilor, iar elevii care fac sport sunt mai insistenți, energici, atenți și perseverenți. De asemenea, elevii care nu prezintă nici o problemă școlară sunt mai responsabili, atenți și perseverenți în atingerea scopurilor și realizarea sarcinilor.

3. În cadrul experimentului de constatare au fost determinate relații semnificative dintre autoaprecierea voinței, autocontrolul volitiv și dimensiunile personalității. Rezultatele demonstrează că elevii cu nivel ridicat de autoapreciere a voinței și de autocontrol volitiv înregistrează un nivel mai scăzut de anxietate, depresie, însingurare, probleme afective, mai puține probleme sociale, cognitive și comportamentale. Elevii au predominante următoarele trăsături de personalitate: conștiinciozitate, perseverență, responsabilitate, consecvență, empatie și respect pentru cei din jur, încredere în sine, stabilitate emoțională, adaptabilitate, deschidere, îndrăzneală, o tendință de implicare în activități artistice și o puternică rezonanță emoțională, perseverență, stăpânire de sine și inițiativă în relațiile sociale.
4. În urma realizării matricii de corelații dintre calitățile voinței și dimensiunile personalității am dedus că elevii cu nivel ridicat de responsabilitate manifestă mai multă încredere în sine, sunt sociabili, calmi și rezistenți la stres. Elevii cu un nivel ridicat de inițiativă și perseverență sunt amabili, conformiști, atenți la nevoile celorlalți, prudenți, rezervați, adaptabili și stabili emoțional. Elevii independenți demonstrează gândire critică, creativitate, flexibilitate, planificare riguroasă, capacitate decizională și perseverență în atingerea obiectivelor. Elevii hotărâți se remarcă prin stabilitate emoțională, conștiinciozitate, perseverență, responsabilitate, sunt ordonați și evită conflictele. Elevii rezistenți exprimă un grad crescut de maturitate emoțională, spirit practic, inițiativă, raționalitate și capacitatea de a lua decizii independente. Elevii insistenți indică un eu puternic, sunt calmi, responsabili, perseverenți, prudenți și autentici, echilibrați din punct de vedere emoțional. Elevii energici sunt activi, curajoși, au interese artistice și puternică rezonanță emoțională, însă pot fi și ușor impulsivi sau frivoli. Elevii atenți prezintă stabilitate în interese, sunt responsabili, perseverenți, ordonați, cu o bună concentrare, manifestând abilități de lucru în echipă.
5. Rezultatele obținute au facilitat conturarea profilului psihologic al elevului cu nivel înalt de voință și al celui cu nivel scăzut de voință, din perspectiva dimensiunilor personalității.

Capitolul 3, **Strategii de dezvoltare a calităților voinței la elevi**, este constituit din trei subcapitole. În **subcapitolul 1, Conceptualizarea și descrierea programului de intervenție psihologică Dezvoltarea calităților voinței la elevi**, este fundamentată metodologia de dezvoltare a voinței și a calităților volitive la elevi; sunt prezentate dimensiunile structurale ale Programului de intervenție psihologică; sunt descrise etapele de implementare, obiectivele specifice și conținuturile activităților propuse.

Scopul experimentului formativ constă în elaborarea și implementarea unui program de intervenție psihologică destinat dezvoltării calităților voinței la elevi.

Obiectivele specifice ale cercetării formative: 1) elaborarea și implementarea programului de intervenție psihologică; 2) evaluarea eficienței programului de intervenție psihologică; 3) formularea concluziilor și recomandărilor pentru factorii de decizie și instituțiile educaționale în vederea promovării dezvoltării calităților voinței la elevi.

În cadrul acestui demers de intervenție am formulat următoarea **ipoteză**: *considerăm că implementarea unui program de intervenție psihologică în mediul educațional poate avea un impact pozitiv asupra dezvoltării calităților voinței la elevi, contribuind astfel la dezvoltarea integrată a personalității elevului.*

Programul de intervenție psihologică *Dezvoltarea calităților voinței la elevi* elaborat a fost implementat prin ședințe de training. Am considerat această modalitate ca fiind oportună, întrucând presupune utilizarea unor forme eficiente de lucru în grup pentru consolidarea calităților voinței la elevi, atât prin influența metodelor și tehnicilor aplicate de facilitator, cât și prin dinamica proceselor intragrupale, care sporește considerabil capacitățile de autoevaluare prin compararea și procesarea experiențelor celorlalți. Grupul susține procesul de autoevaluare și autocunoaștere prin întărirea reprezentărilor despre sine, oferind o experiență pozitivă de comunicare, relaționare și acceptare a persoanei. În grup funcționează anumite mecanisme de influență asupra dezvoltării voinței și antrenarea

calităților, precum responsabilitate, insistență, perseverență, atenție, inițiativă, hotărâre, energie, rezistență. Mai mult, având în vedere tendința elevilor de a căuta rezultate imediate și satisfacția rapidă a dorințelor lor, unul dintre obiectivele intervenției noastre a fost să îi învățăm pe elevi să își stabilească scopuri fezabile, evitând astfel așteptările nerealiste privind obținerea rezultatelor dorite fără a depune efort.

Structura programului

Programul conține 16 ședințe și este structurat pe două dimensiuni: achiziția de informații privind conceptele de voință și calitățile acesteia, resursele interne și externe, precum și strategii de dezvoltare a calităților volitive și formarea de competențe.

Tabelul 2. Structura programului de intervenție psihologică Dezvoltarea calităților voinței la elevi

Nr. crt.	Denumirea activității
1.	Autocunoașterea – premisă pentru dezvoltarea calităților voinței
2.	Învăț să-mi dezvolt trăsăturile volitive de caracter
3.	Cum să-mi exprim/manifest dorințele și sentimentele pentru învingerea dificultăților și obstacolelor
4.	Învăț să-mi controlez emoțiile și impulsurile pentru a atinge scopurile dorite
5.	Învăț să dezvolt relații sănătoase cu cei din jur pentru a face alegeri reușite în viață
6.	Voința – instrument de autoreglare și autoorganizare
7.	Dezvoltarea calităților voinței: între Vreau și Pot
8.	Cum să-mi dezvolt calitățile voinței și încrederea în sine pentru a reuși în viață
9.	Cum să spun „NU” în situații critice
10.	Obstacolul din calea vieții – arta pașilor mici pentru educarea calităților voinței
11.	Învăț să negociez, să decid, să aplic pentru a-mi educa calitățile voinței
12.	Formularea scopurilor pe termen scurt, mediu și lung pentru a-mi educa voința
13.	De la scop la acțiune – realizări și perspective
14.	Harta viitorului – valori și resurse personale
15.	Traseul propriei dezvoltări
16.	Ședința de totalizare - Impactul dezvoltării calităților voinței în realizarea scopurilor personale

Caracteristica generală a programului de intervenție psihologică

Programul de intervenție psihologică a fost structurat într-un ansamblu de activități ce a integrat un sistem de metode, strategii, procedee de lucru și tehnici prin care am urmărit fortificarea calităților voinței la elevi. La etapa inițială de planificare a programului de intervenție psihologică s-a ținut cont de vârsta cronologică și mentală a elevilor, motivația pentru participare, disponibilitatea de participare a elevilor, coordonarea activităților cu psihologul școlar. În planificarea programului au fost selectate strategii de învățare care să satisfacă cerința de efort-eficiență (combinarea aspectelor teoretice cu activități interactive), timpul optim de realizare și desfășurare a programului, organizarea logistică a programului (realizarea fișelor de lucru, pregătirea informațiilor oferite elevilor, identificarea locului de desfășurare: sală de curs, selectarea mijloacelor/strategiilor didactice), abilitățile și resursele personale ale grupului.

Structura și conținutul programului de intervenție psihologică se bazează pe concepte teoretice analizate și rezultatele obținute în experimentul de constatare.

Pentru ca obiectivele programului să fie realizate eficient, au fost elaborate un șir de reguli/principii de lucru care au facilitat asigurarea unui mediu prietenos de învățare, protectiv, securizant și stimulat; crearea climatului psihologic favorabil pentru asigurarea participării active a membrilor grupului și satisfacerea nevoilor relaționale.

Printre reguli de lucru enumerăm: activitatea grupului este realizată după principiul „Aici și acum”; Principiul „Mâini ridicate pentru a stabili liniște”; respectarea dreptului de a spune „nu” și „da”; vorbim pe rând, ne respectăm reciproc; când comunicăm ceva, vorbim de la persoana întâia – „Eu”, astfel ne asumăm responsabilitatea pentru cele comunicate; se interzice atacul la persoană. Nu criticăm persoana, ci numai ideea sau comportamentul.

În paralel, pentru a asigura implementarea eficientă a programului de intervenție psihologică, s-a acordat o atenție deosebită respectării nevoilor fundamentale ale elevilor, care sunt esențiale pentru

motivarea intrinsecă și bunăstarea acestora; ghidează comportamentul și se manifestă în cadrul relațiilor interpersonale. Printre aceste nevoi menționăm: *nevoia de siguranță fizică și emoțională* (predictibilitate, ghidare și limite clare, informare și consultare pentru a înțelege, a interpreta și a explora); *nevoia de conectare/relaționare* (nevoia de a simți o legătură autentică și de încredere cu ceilalți; un sentiment de apartenență și acceptare în relațiile sociale; a fi remarcat, văzut, auzit, acceptat, angajat în interacțiunea cu el); *nevoia de competență* (tendința de a te simți eficient în activitățile pe care le realizează); *nevoia de autonomie și control* (dorința de a simți că avem control asupra acțiunilor noastre și că acestea sunt aliniate cu valorile și interesele noastre; a putea alege și acționa în mod voluntar, fără a fi constrâns de factori externi sau presiuni); *nevoia de validare, aprobare, acceptare* (avem nevoie să știm de la cei din jurul nostru că suntem buni, apreciați și valoroși).

Condițiile pentru desfășurarea optimă a programului: prevalența unui număr de 12-15 elevi în clasă; predictibilitate în programul de lucru (regularitate în desfășurarea ședințelor, cu respectarea orarului); atitudine non-evaluativă, non-critică, deschidere și acceptare. Ședințele sunt concepute astfel încât să stimuleze dezvoltarea implicită a abilității de gândire logică, rezolvarea de probleme și calitățile voinței la elevi. Astfel, o activitate realizată reprezintă fundamentul pentru desfășurarea următoarei sesiuni.

Descrierea metodelor și strategiilor de intervenție: Programul de intervenție psihologică dezvoltat și implementat se fundamentează pe teoria abordării integrative, care pleacă de la viziunea sistemică asupra ființei umane, bazată pe conceptul interdependenței dintre corp, minte și spirit. Premisa de bază a abordării integrative constă în realizarea unei înțelegeri unitare a complexității ființei umane, în ansamblul funcționalității manifestărilor sale, permițând evaluarea și abordarea holistică a persoanei pe toate palierele sale. În consecință, integrarea se poate produce prin intermediul diverselor modalități: cognitivă și fiziologică, afectivă și comportamentală (Erskine), dar într-o manieră și mai efektivă când există o relație terapeutică interpersonală, respectuoasă și în contact (Erskine).

Tehnicile utilizate în cadrul ședințelor din program au fost selectate în mod strategic pentru a răspunde nevoilor participanților și pentru a facilita atingerea obiectivelor stabilite. În acest sens, vom menționa următoarele metode și tehnici utilizate: *tehnici expresiv-creative, tehnici din Psihoterapia integrativă, tehnici din Psihologia pozitivă, brainstorming-ul, exercițiile energizante, exerciții de relaxare, meditație, jocuri de rol, tehnica întrebărilor directe, ascultare activă, rezumare, reflectare, tehnici de mișcare corporală, jocuri de rol pentru exersarea abilităților sociale, tehnici de relaxare, vizualizarea ghidată, tehnici metaforice, exerciții de reglare emoțională, învățarea prin modelare, exerciții de rezolvare a problemelor, antrenamentul asertiv, tehnici de antrenare a autocontrolului și disciplinei, tehnici de dezvoltare a perseverenței și rezilienței* etc. Fiecare dintre exercițiile utilizate în cadrul ședințelor au scopuri bine determinate care se află în concordanță cu etapa de lucru și cu necesitățile participanților.

Având ca punct de plecare datele analizate în capitolele precedente, **subcapitolul 3.2. Implementarea Programului de intervenție psihologică**, am conceptualizat un program de intervenție psihologică, care are drept scop dezvoltarea calităților voinței la elevi. În procesul elaborării programului formativ, ne-am ghidat de obiectivele cercetării, selectând conținuturi și activități menite să optimizeze interacțiunile diadice. Eșantionul de cercetare a fost format din subiecți ce au participat la experimentul de constatare și au manifestat predominant un nivel mediu sau scăzut al autoaprecierii voinței, al autocontrolului volitiv și al calităților volitive, conform instrumentelor: Chestionarul „Autoaprecierea voinței”, autor E.B. Руденский (scorurile cuprinse în intervalul 11-20 puncte); Chestionarul de diagnosticare a autocontrolului volitiv, autor A.G.Зверьков и Е.В.Эйдман (cu scorurile cuprinse la indicele general în intervalul 6-17 puncte) și Chestionarul calităților volitive, autor M. B. Чумаков (cu scorurile cuprinse la indicele general în intervalul 71-149 puncte). Acesta a constituit criteriul de bază în selectarea și divizarea subiecților în două grupuri: grupul de control (GC) și grupul experimental (GE). Am inclus în programul de intervenție psihologică orientat la dezvoltarea calităților voinței 24 de elevi: 12 elevi au format grupul experimental și 12 elevi au constituit grupul de control. La formarea grupurilor s-a ținut cont și de criteriul de gen: dintre care 4 băieți, 8 fete în GE și 8 băieți și 4 fete în GC.

După finalizarea programului, au fost realizate retestările în grupurile experimental și de control. Menționăm că în cadrul programului de intervenție, la etapele 1 (evocarea/înviorarea), 2 (conținutul de bază a ședinței) și 3 (reflecția) s-a lucrat și cu ajutorul poveștilor terapeutice.

În desfășurarea ședințelor de training am respectat design-ul general, potrivit căruia a fost constituit programul. Pentru prima etapă a planului – evocarea/înviorarea, au fost propuse exerciții de prezentare precum: *Omulețul calităților*, *Linia timpului*, *Simțurile mele*, *BINGO*, *Carouselul*, *Factorul postal*, *Blazonul personal*, *Colajul succeselor mele*, *Nimeni nu știa despre mine...*, *Povestea unui om perseverent...*, *Provocarea de 1 minut*, *Voința în 3 cuvinte*, *Alegerea corectă*, *Gânduri care mă opresc*, *Autocontrol în acțiune*, *Puntea dintre dorință și acțiune*, *Poziția incomodă*, *Sunt o comoară pentru colegii mei, deoarece...*, care au avut ca scop atât energizarea participanților, cât și crearea unui climat psihologic favorabil, a unui mediu de învățare prietenos, sigur și stimulativ și a coeziunii de grup. Exercițiile propuse au drept scop cunoașterea reciprocă, înțelegerea propriei persoane și a celui alt.

A doua etapă, numită extinderea/conținutul de bază, cuprinde activități de asimilare a subiectului discutat în cadrul ședinței. În acest sens, menționăm că, pe lângă exercițiile propuse, am considerat relevant să elucidăm conceptele de voință, autocontrol, calitățile voinței, deoarece am observat că în experimentul de constatare elevii au viziuni diferite privind manifestarea autoaprecierii voinței. Materialul respectiv a fost prezentat cu ajutorul metodelor clasice. Brainstorming, Diagrama Venn, Graficul T, discuția ghidată, Turul galeriei etc.

Compartimentul respectiv a inclus atât informații despre conceptele de bază (voința, perseverența, stăpânirea de sine, autocontrolul volitiv, responsabilitatea, energia, insistența, rezistența etc.), cât și exerciții diverse pentru componentele menționate: *Gânduri necunoscute/neștiute*, *Portretul meu*, *Punctele tari și slabe ale caracterului meu*, *Eu și caracterul meu*, *Exercițiu empatic*, *Nevoile personale*, *Nounouraș*, *Oh și Ah*, *Autoportretul*, *Ghicește dispoziția*, *Nori de furtună*, *Autobuzul sentimentelor*, *Hai să ascultăm tăcerea*, *Puntea dintre dorință și acțiune*, *Scara obiectivelor*, *Stop și alege*, *Obiective SMART*, *Podul*, *Orbuz și călăuza*, *Roata vieții*, *Metoda grafică - Voința*, *Robot*, *Resursele personale*, *Eu am*, *Eu sunt*, *Eu pot și eu voi face*, *Baza*, *Scărița*, *Carnetul succeselor*, *Rezistența la tentații*, *Antrenamentul voinței*, *Culoarea încrederii în sine*, *Refuzul politicos*, *Vizualizarea succesului*, *Misiunea imposibilă*, *Scenarii de perseverență*, *Învăț să spun Nu*, *Tehnica ancorare în prezent*, *Dușul magic*, *Lămâia*, *Focul și gheața* etc.

Etapă a treia - denumită reflecția. La etapa respectivă, elevii au împărtășit impresiile despre cele discutate și realizate pe parcursul fiecărei ședințe. Au fost utilizate următoarele tehnici: *Feed-back și lecții învățate*, *Povestea mea de succes*, *Știu, vreau să știu, am învățat*, *Ce fac diferit de acum înainte*, *Harta obstacolelor*, *Scara progresului*, *Provocarea viitorului*. În paralel, pentru această etapă au fost preconizate diverse întrebări, precum: *Care din calitățile voinței enumerate le considerați cele mai importante pentru a defini o persoană cu putere de voință? Argumentați. Care sunt condițiile necesare pentru dezvoltarea calităților voinței? Ce factori sunt importanți pentru dezvoltarea calităților voinței? Cât de importantă este dezvoltarea voinței pentru succesul în viața de zi cu zi, dar și în activitatea școlară? Indicați trei avantaje ale dezvoltării calităților voinței pentru obținerea succesului în activitatea cotidiană?*

Ultima etapă a ședinței este extensia. Elevii, la sfârșitul ședințelor, reflectează asupra celor realizate, primesc unele sarcini pentru acasă. În acest sens, au fost utilizate diverse metode, tehnici, de genul: „*Metodica 3 C*” (*Ce știam despre voință, autocontrol, calitățile voinței? Ce am învățat despre autocontrol și dezvoltarea calităților voinței? Ce vreau să știu despre voință? Indicați 3 pași importanți pentru dezvoltarea calităților voinței. Stabiliți un plan de acțiuni care vă ajută să vă organizați activitatea pentru a reuși în atingerea scopurilor propuse etc.*).

Subliniem faptul că la etapa de început a training-ului nu au fost dificultăți în organizarea grupului, deoarece participanții se cunoșteau. Elevii au apreciat că au fost structurate ședințele în blocuri, având posibilitate de a înțelege noțiunile-cheie prezentate pentru conceptele de bază și de exersare cu repercurșiuni asupra acestora. Subiecții antrenați în program au manifestat interes, curiozitate și deschidere față de activitățile propuse din cadrul training-ului, au apreciat exercițiile practice și interactive, care le-a permis să se cunoască, să se redescopere, să își facă noi prieteni și să își consolideze relațiile. Menționăm că prin intermediul metodelor, tehnicilor propuse, exercițiilor utilizate în cadrul etapelor ședințelor de training s-a reușit să se dezvolte calitățile voinței la elevi, autocontrolul și capacitatea de a lua decizii. Precizăm că ședințele din cadrul Programului de intervenție psihologică *Dezvoltarea calităților voinței la elevi* reprezintă o componentă importantă în procesul de educație.

În vederea determinării eficienței programului propus, în **subcapitolul 3.3. Evaluarea impactului Programului de intervenție psihologică Dezvoltarea calităților voinței la elevi** s-a realizat analiza impactului intervenției psihologice asupra dezvoltării voinței și calităților voinței la elevi.

Pentru a asigura omogenitatea și comparabilitatea datelor experimentale, subiecții din ambele grupuri au fost cu aproximativ aceleași caracteristici. Deci, la experimentul formativ au participat 24 de subiecți, dintre care 12 au constituit grupul experimental și alți 12 elevi au alcătuit grupul de control (tabelul 3).

Tabelul 3. Caracteristici ale grupului experimental și grupului de control din cadrul experimentului formativ

Caracteristici		Grupul experimental		Grupul de control	
		Număr de subiecți	%	Număr de subiecți	%
Număr total: 24 elevi		12	100%	12	100%
Gen masculin		4	33,33 %	8	66,67 %
Gen feminin		8	66,67 %	4	33,33%
Vârsta	15-16 ani	12	100%	12	100%

În prelucrarea statistică a datelor experimentale pentru compararea loturilor de subiecți și stabilirea relațiilor dintre diferite variabile am utilizat metoda testul T student perechi. Evidențiem faptul că investigarea eficienței programului de intervenție psihologică a fost realizată în direcția comparării și evidențierii diferențelor obținute de către subiecții din grupul experimental (GE) test și grupul experimental retest: grupul de control (GC) test și grupul de control retest; grupul experimental (GE) retest și grupul de control (GC) retest. În continuare, în tabelul 4, sunt prezentate rezultatele comparative dintre grupul experimental test și grupul experimental retest, evidențiindu-se schimbările înregistrate la elevi privind autoaprecierea voinței, autocontrolul volitiv și calitățile voinței.

Tabelul 4. Prezentarea datelor statistice la etapa pre-test/re-test privind manifestarea voinței și a calităților volitive la elevi

Factori/variabile	GE test-retest		GC test-retest		GE retest și GC retest	
Chestionarul „Autoaprecierea voinței”, autor E.B. Руденский						
Autoaprecierea voinței	18,08	20,67	17,08	17,67	20,67	17,67
Chestionarul de diagnosticare a autocontrolului volitiv, autori A.G.Зверьков и E.B.Эйдман						
Indicele general de autocontrol volitiv	11,92	14,50	10,67	10,58	14,50	10,58
Stăpânirea de sine	7,67	9,83	7,33	7,25	9,83	7,25
Perseverența	6,33	7,75	5,83	5,67	7,75	5,67
Chestionarul calităților volitive, autor M.B. Чумаков						
Responsabilitate	15,58	17,00	15,50	15,58	17,00	15,50
Inițiativă	16,67	17,08	14,33	14,58	17,08	14,58
Hotărâre	11,33	13,00	11,67	11,42	13,00	11,42
Independență	11,25	13,00	11,58	11,67	13,00	11,67
Rezistență	15,33	18,17	16,08	16,58	18,17	16,58
Persistență/Insistență	10,08	11,33	9,92	10,08	11,33	10,08
Energie	17,83	19,00	16,75	16,92	19,00	16,92
Atenție	11,42	14,08	13,00	12,92	14,08	12,92
Perseverență	14,67	15,83	16,67	16,08	15,83	16,08

Rezultatele obținute ne permit să deducem existența unor diferențe statistic semnificative între subiecții din grupul experimental test și grupul experimental retest, în ceea ce privește nivelul autoaprecierii voinței ($t=-2,635$; $p=0,023$). Astfel, pentru a facilita creșterea esențială a nivelului de autoapreciere a voinței este necesar ca elevii să fie expuși constant unor situații care să le solicite luarea deciziilor, asumarea responsabilităților și depășirea obstacolelor. În plus, pe lângă realizarea programului de intervenție psihologică, e necesară asigurarea unui mediu educațional și familial care promovează

autonomia, perseverența și autoreglarea emoțională pentru a contribui la consolidarea autoaprecierii voinței.

De asemenea, au fost evidențiate diferențe statistic semnificative între rezultatele elevilor din grupul experimental test și grupul experimental retest, pentru următoarele componente: *indicele general de autocontrol volitiv* ($t=-3,300$; $p=0,007$), *stăpânirea de sine* ($t=-3,684$; $p=0,004$) și *perseverență* ($t=-2,376$; $p=0,037$). Drept urmare, rezultatele sunt mai mari la etapa de retest pentru variabilele autocontrolului volitiv, care se datorează, pe de o parte, impactului programului de intervenție, care acționează ca un factor declanșator al dezvoltării autocontrolului, iar pe de altă parte, contribuției și altor factori, precum sprijinul familiei și cadrelor didactice, oportunitățile de exersare a autoreglării în diverse contexte sociale și școlare, inclusiv motivația intrinsecă a elevului. Mai mult decât atât, vom remarca că rezultatele, la comparare, denotă diferențe la următoarele componente: responsabilitate ($t=-2,927$; $p=0,014$), inițiativă ($t=-2,930$; $p=0,014$), hotărâre ($t=-3,708$; $p=0,003$), independență ($t=-3,023$; $p=0,012$), rezistență ($t=-3,517$; $p=0,005$), insistență ($t=-3,191$; $p=0,009$), atenție ($t=-3,697$; $p=0,004$) și perseverență ($t=-2,880$; $p=0,015$). Și în cazul indicelui general al calităților volitive au fost înregistrate diferențe statistice semnificative ($t=-6,326$; $p=0,001$). Rezultatele obținute confirmă eficiența programului de intervenție psihologică în dezvoltarea calităților volitive, demonstrând un impact pozitiv asupra autoreglării și capacității de menținere a efortului în diverse contexte, pentru asigurarea succesului personal, social și școlar.

În concluzie, implementarea programului psihologic complex de intervenții în vederea dezvoltării calităților voinței la elevi ne permite să evidențiem următoarele constatări, care vin să completeze știința psihologică: elevii din grupul experimental retest prezintă modificări la nivel de autoaprecierea voinței, autocontrolul volitiv (indicele general de autocontrol, stăpânirea de sine, perseverență) și calitățile volitive: responsabilitate, inițiativă, independență, rezistență, insistență, energie, atenție, perseverență. Schimbările obținute sunt condiționate de administrarea unei palete complexe și diverse de metode, procedee și tehnici care au fost orientate la dezvoltarea autoaprecierii voinței, încrederii în sine, a autocontrolului volitiv, stăpânirii de sine, perseverenței, învățarea și exersarea unor modele noi de comportament orientate spre îmbunătățirea calităților voinței. Factorii menționați exercită un impact semnificativ asupra dezvoltării voinței la elevi, contribuind, totodată, la modelarea și consolidarea personalității acestora în ansamblu.

Cumulat, rezultatele pe care le-am obținut au fost considerate ca dovezi pentru confirmarea ipotezei, prin care *am presupus că implementarea unui program de intervenție psihologică în mediul educațional poate avea un impact pozitiv asupra dezvoltării calităților voinței la elevi, contribuind astfel la dezvoltarea integrată a personalității elevului.*

În subcapitolul **3.4. Concluzii la capitolul 3** al lucrării, demersul formativ realizat și rezultatele prezentate ne oferă posibilitatea de a formula următoarele concluzii, care reflectă actualizarea și fundamentarea metodologiei de optimizare a dezvoltării calităților voinței la elevi:

1. Programul de intervenție psihologică destinat dezvoltării calităților voinței la elevi constituie un model distinctiv și inovator, subliniind importanța factorilor psihosociale corelați cu diverse dimensiuni ale personalității elevului: cognitivă, motivațională, afectiv-volitivă, emoțional-reglatorie, relațională, precum și capacitatea de autoreglare a comportamentului.
2. După implementarea programului de intervenție psihologică, elevii din grupul experimental (GE retest) au înregistrat rezultate semnificative, evidențiind o îmbunătățire a scorurilor pentru toți factorii relevanți, inclusiv nivelul de autoapreciere a voinței, a autocontrolului volitiv (indicele general de autocontrol, stăpânirea de sine, perseverență) și a calităților volitive (responsabilitate, inițiativă, independență, rezistență, insistență, energie, atenție, perseverență), comparativ cu elevii din grupul de control (GC retest). În urma intervenției, în comportamentul elevilor s-au înregistrat următoarele schimbări: aceștia au dobândit competențe de autocunoaștere și relaționare socială, învățând să exploreze și să integreze resursele personale în dezvoltarea lor. În plus, elevii au învățat tehnici și metode pentru exersarea calităților voinței, precum responsabilitatea, insistența în atingerea scopului, perseverența în obținerea succesului, stăpânirea de sine și abilități de luare a deciziilor. Totuși, este important de menționat că dezvoltarea voinței în cadrul grupului experimental este doar parțial realizată, procesul de autoperfecționare a calităților voinței fiind unul de lungă durată, care presupune eforturi constante și exersare sistematică în activitățile cotidiene.

3. În rândul elevilor care nu au fost implicați în activitățile programului de intervenție (grupul de control), nivelurile de autoapreciere a voinței, a autocontrolului volitiv și al calităților voinței au rămas relativ constante.
4. Activitățile din cadrul programului de intervenție psihologică, structurate și organizate, contribuie la dezvoltarea calităților voinței, favorizând dezvoltarea armonioasă a personalității elevului. Impactul pozitiv al programului s-a evidențiat și prin alte achiziții generale dobândite de elevi, precum: acumularea de cunoștințe teoretico-practice privind sfera volitivă și dimensiunile acesteia, dezvoltarea capacității de exprimare liberă și asertivă, conștientizarea resurselor personale și valorificarea experiențelor, precum și manifestarea unui interes și a unei deschideri față de procesul de dezvoltare personală, schimbare și transformare.
5. Conform rezultatelor obținute, se poate afirma că experimentul formativ și-a demonstrat eficiența și impactul, confirmându-se astfel ipoteza inițială, potrivit căreia *am presupus că implementarea unui program de intervenție psihologică în mediul educațional poate avea un impact pozitiv asupra dezvoltării calităților voinței la elevi, contribuind astfel dezvoltarea integrată a personalității elevului.*

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Demersul investigațional se axează pe explorarea și analiza teoretică și experimentală a particularităților psihosociale ale calităților voinței la elevi, precum și pe dezvoltarea și validarea unui program de intervenție psihologică destinat îmbunătățirii acestora. Sinteza literaturii de specialitate a evidențiat faptul că voința, în calitate de proces psihic complex de reglaj superior, este cercetată în diverse domenii științifice, având o atenție deosebită în filosofie, pedagogie, psihologie, sociologie, politologie, psihiatrie etc. În acest context, lucrarea s-a concentrat pe cercetarea specificului relației dintre calitățile voinței la elevi, în funcție de diverși factori psihosociali, și pe analiza interacțiunii acestora cu dimensiunile personalității.

În concordanță cu tema, scopul, obiectivele și ipotezele cercetării, au fost obținute următoarele rezultate științifice:

1. La nivel teoretic, analiza aprofundată a cercetărilor privind particularitățile calităților voinței la elevi evidențiază că voința reprezintă un factor esențial în dezvoltarea personală, socială și educațională a elevilor, având un rol semnificativ în formarea și autoreglarea personalității, aspecte fundamentale pentru obținerea succesului în viață. Având în vedere dimensiunile prezentate în capitolul unu, vom sublinia că este relevantă pentru lucrarea de față definiția conform căreia **voința** reprezintă o formă superioară de autoreglare a comportamentului și activității, bazată pe mobilizarea și direcționarea conștientă, intenționată, deliberată a efortului psihic și fizic, pentru depășirea obstacolelor și atingerea scopurilor conștient stabilite. În acest sens, voința apare ca un integrator de funcții, un sistem de procese structurate, organizate în vederea unei finalități: *înlăturarea obstacolului în vederea realizării obiectivului propus. Definiția de lucru în prezenta cercetare este: voința reprezintă un proces psihic complex, caracterizat prin capacitatea unei persoane de a lua decizii conștiente și a acționa deliberat în direcția scopului dorit, mobilizându-și resursele interne pentru a depăși obstacolele, impulsurile, tentațiile și provocările care pot apărea pe parcurs. În același timp, calitățile voinței reprezintă trăsături specifice unei persoane integre, caracterizate prin capacitatea de percepție și gândire, susținute de un nivel optim de energie psihică, esențial pentru gestionarea eficientă a emoțiilor, reacțiilor și comportamentelor în diverse contexte* [49; 50; 53; 55; 56] (Capitolul 1).
2. A fost conceptualizat și implementat experimental un model al managementului cercetării calităților voinței la elevi din perspectiva factorilor psihosociali. În acest context, considerăm că identificarea relației dintre calitățile voinței la elevi și factorii psihosociali constituie un element esențial pentru creșterea nivelului de conștientizare și responsabilizare a factorilor decizionali din viața elevului, respectiv familia, școala și comunitatea. Metodologia propusă este deosebit de utilă pentru cercetători și psihologi din domeniul educațional care își doresc să studieze calitățile voinței la elevi (Capitolul 2). În cadrul experimentului de constatare a fost stabilită relația dintre calitățile voinței și diverși factori psihosociali, din perspectiva abordărilor societale contemporane

- (gen, mediul de proveniență, nivelul de studii, vârstă, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare). A fost stabilit caracterul specific al particularităților calităților voinței în contextul integrativ al interacțiunii acestora cu trăsăturile de personalitate: încrederea în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale, schizotimie/ciclotimie, abilitate rezolutivă generală, instabilitate emoțională/ stabilitate emoțională, supunere/dominanță, expansivitate/nonexpansivitate, supraeu slab/forța supraeului, timiditatea/îndrăzneala, raționalitate/afecțiune, atitudine încrezătoare/suspiciune, preocuparea față de aspecte practice/ignorantă față de aspecte practice, încredere/tendință spre culpabilitate, radicalismul/conservatorismul, atitudinea de dependență/independență față de grup, sentiment de sine slab/sentiment de sine puternic și tensiune ergică slabă/ tensiune ergică ridicată [51; 52] (Capitolul 2).
3. Analiza rezultatelor cercetării a relevat nivele distincte ale calităților voinței la elevi, cu o prevalență a celor cu nivel mediu și scăzut. Am identificat diferențe semnificative în manifestarea autoaprecierii voinței la elevi, corelate cu reușita academică și tipul problemelor școlare. De asemenea, au fost observate diferențe semnificative în indicele general de autocontrol volitiv, în funcție de factori precum genul, implicarea în activități extrașcolare și tipul problemelor școlare. În plus, s-a constatat diferențe semnificative în nivelul de stăpânire de sine în funcție de gen, mediul de proveniență, implicarea în activități extrașcolare și tipul problemelor școlare. Am identificat diferențe semnificative în nivelul de perseverență în funcție de gen. Mai mult, am demonstrat existența unor diferențe semnificative privind nivelul de dezvoltare a calităților voinței la elevi, după cum urmează: *hotărâre, rezistență, insistență și energie* în funcție de gen; *inițiativa* în funcție de mediul de proveniență; *responsabilitate, energie și independență* în funcție de nivelul de studii; *hotărâre, independență, insistență și perseverență* în funcție de vârstă; *responsabilitate, inițiativă și independență* în funcție de reușita academică; *inițiativă, hotărâre, insistență, energie, atenție și perseverență* în funcție de tipul de activități extrașcolare; *responsabilitate, atenție și perseverență* în funcție de tipul problemelor școlare. În plus, am demonstrat experimental relația dintre autoaprecierea voinței, autocontrolul volitiv, calitățile voinței la elevi și dimensiunile personalității. În acest context, analiza rezultatelor cercetării experimentale a permis conturarea profilurilor psihologice ale elevilor cu un nivel înalt și scăzut al voinței, analizate din perspectiva dimensiunilor personalității [46; 47; 48; 54] (Capitolul 2).
 4. A fost elaborat, implementat și validat experimental programul de intervenție psihologică axat pe dezvoltarea calităților voinței la elevi. Modelul de intervenție, structurat pe ședințe de training, a facilitat procesul de intercunoaștere și conștientizare a gândurilor, emoțiilor și sentimentelor, oferind elevilor instrumente pentru recăpătarea atenției și concentrării, precum și pentru dezvoltarea autocontrolului. În plus, programul i-a sprijinit pe elevi să gestioneze provocările actuale, să înțeleagă procesul de luare a deciziilor și să își cultive perseverența, chiar și în fața dificultăților sau a eșecurilor. De asemenea, elevii au fost familiarizați cu metode și tehnici expresiv-creative, exerciții de relaxare, meditație și concentrare pe momentul prezent, pe care le pot aplica în viața cotidiană pentru atingerea obiectivelor personale și dezvoltarea rezilienței [57] (Capitolul 3).
 5. Demersul formativ desfășurat confirmă premisele cercetării și validează eficiența programului de intervenție psihologică orientat spre dezvoltarea calităților voinței la elevii din grupul experimental. Rezultatele obținute indică o creștere semnificativă a nivelului de autoapreciere a voinței, a autocontrolului volitiv și a calităților volitive. În contrast, subiecții din grupul de control au menținut aceleași valori pentru variabile investigate în cadrul cercetării (Capitolul 3). Drept urmare, putem concluziona că dezvoltarea calităților voinței este influențată de un ansamblu de etape și factori psihosociali. Această particularitate poate constitui un fundament pentru organizarea și implementarea condițiilor necesare dezvoltării și compensării noilor formațiuni psihice. În aceeași ordine de idei, dezvoltarea calităților voinței și a deprinderilor aferente reprezintă elemente fundamentale pentru succesul școlar, precum și pentru creșterea autonomiei, independenței și inițiativei în desfășurarea activităților zilnice, constituind o condiție esențială pentru pregătirea personală în vederea integrării în societate. Mai mult, procesul de autoperfecționare a calităților voinței este un demers continuu, care se desfășoară treptat, prin eforturi constante și zilnice, fiind susținut și de programul de intervenție psihologică, organizat și structurat în acest scop în cadrul mediului educațional. Exersarea constantă și de lungă durată în

activități curriculare, extrașcolare și nonformale, organizate conform unor reguli precise de funcționare, stimulează toate mecanismele de reglare psihică, cu un accent deosebit pe cele volitive.

Sintetizând rezultatele teoretice și empirice obținute în acest demers științific, putem susține că scopul și obiectivele de cercetare propuse au fost realizate. Concluziile efectuate în urma realizării cercetărilor noastre servesc drept premisă importantă pentru formularea următoarelor **recomandări practice**:

Pentru factorii de decizie:

1. Elaborarea și revizuirea politicilor educaționale care să sprijine dezvoltarea calităților voinței la elevi în mediul educațional, având în vedere cadrele de referință din perspectiva abordărilor societale contemporane.
2. Introducerea unui modul în cadrul disciplinei de Dezvoltare personală, care să abordeze și dimensiunea motivațional-volitivă, alături de competențele cognitive, sociale, precum și competențele legate de conștiința de sine și de reglarea emoțiilor, considerate de OMS ca fiind setul de competențe necesare pentru succesul pe parcursul vieții (2001).
3. Dezvoltarea unui program de educație parentală care să includă și strategii de dezvoltare a voinței și, implicit, a calităților acesteia, precum responsabilitatea, independența, insistența, inițiativa, rezistența, perseverența în atingerea scopului, motivația pentru schimbare, încrederea în sine și creșterea personală etc.
4. Elaborarea ghidurilor metodologice și a programelor de intervenție pentru psihologii din instituțiile de învățământ general, care să sprijine dezvoltarea calităților voinței la elevi, facilitând explorarea și autoevaluarea resurselor interne și externe, precum și fortificarea încrederii în sine, a autocontrolului, a perseverenței și stăpânirii de sine.
5. Formarea profesională a psihologilor și a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ din perspectiva însușirii metodelor de autoeducație a calităților voinței la elevi.

Pentru instituțiile de învățământ general:

1. Organizarea și desfășurarea activităților destinate creșterii motivației școlare a elevilor și stimulării participării acestora la diverse activități extracurriculare, care să susțină dezvoltarea calităților voinței (responsabilitatea, inițiativa, perseverența, energia etc.).
2. Implicarea elevilor în activități extrașcolare diversificate, adaptate în funcție de ariile lor de interes, care să presupună un efort fizic și psihic de intensități diferite, precum și atribuirea de sarcini și responsabilități corespunzătoare.
3. Oferirea de resurse educaționale, inclusiv platforme digitale, care să sprijine elevii în dezvoltarea calităților voinței, prin activități interactive și de autoînvățare.
4. Implementarea programelor de intervenție psihologică orientate spre dezvoltarea voinței și a calităților acesteia la elevi, pentru a sprijini succesul lor în viața cotidiană.
5. Asigurarea unui echilibru corespunzător între activitățile curriculare și cele extrașcolare, prin ajustarea intensității și a gradului de implicare, pentru a preveni suprasolicitarea psihică a elevilor.

Pentru familie:

1. Oferirea posibilității copilului de a alege din mai multe alternative oferite, cultivându-i astfel un sentiment de control asupra propriilor acțiuni și dezvoltându-i capacitatea de a face alegeri raționale.
2. Cultivarea autonomiei și independenței în luarea deciziilor proprii, asumându-și responsabilitatea pentru a înfrunta provocările într-un mod activ și constructiv.
3. Încurajarea participării copilului la diverse activități extrașcolare, în funcție de preferințe, aptitudini și interese, asigurând un echilibru sănătos între activitățile școlare și cele recreative.
4. Stabilirea unor obiective pe termen scurt și lung, realizabile și specifice, care să le ofere un sens și o direcție clară, recompensându-le eforturile depuse și rezultatele pozitive.
5. Sprijinirea copilului în finalizarea activității începute, îndemnându-l să nu renunțe ușor în fața obstacolelor, oferindu-i încurajare și sprijin emoțional, fără a prelua sarcina în locul lui.

BIBLIOGRAFIE

1. BAUMEISTER, R., TIERNEY, J. Voința. Cum să-ți descoperi cea mai mare putere interioară. Editura: Paralela 45, 2012. 304 p. ISBN 978-973-47-1529-9.
2. BUCUN N., MAXIMCIUC V. Formarea reglării emoțional-volitivă la copiii cu reținere în dezvoltarea psihică. În: Univers Pedagogic, 2010, № 3 p. 48-54. ISSN 1811-5470.
3. CIOBANU, A., RUSU, N. Dezvoltarea sferei emoțional-volitivă la copiii cu deficiențe de auz. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială. 2016. № 2 (43). pp. 22-28.
4. COSMOVICI, A. Psihologia generală. Iași: Editura Polirom, 1996. 256 p. ISBN 973 9248-27-6.
5. DIȚA, M. Autocontrolul și stabilitatea emoțională la preadolescenții cu comportament deviant. Teză de doctor în psihologie. Specialitatea 511.02 - Psihologia dezvoltării și psihologia educațională. Chișinău: 2021. 288 p. C.Z.U.: 159.922.7:316.624(043.3).
6. EȚCO, C., FORNEA, Iu. DAVIDESCU, T. (et. al.). Psihologia generală: Suport de curs. Chișinău: USMF, 2007. 188 p. ISBN 978-9975-9528-4-2.
7. GÎNGOTA, N. Dezvoltarea sferei afectiv volitive la vârsta școlară mică în diferite situații sociale de dezvoltare. Autoreferat al tezei de doctor în psihologie. Chișinău: UPS I. Creangă, 2003.
8. GOLU, M. Bazele psihologiei generale. București: Editura Universitară, 2002. 718 p.
9. GOLU, P., ZLATE, M., VERZA, E. Psihologia copilului. Manual pentru clasa a XI-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1993. 214 p. ISBN 973-30-2658-1.
10. GOLU, P. et al. Psihologia copilului. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. 224 p. ISBN 973-30-3771-0.
11. JAGOT, P.C. Puterea voinței. Cum să acționăm asupra noastră, asupra altora și a destinului. București: Editura Orfeu, 2000. 150 p. ISBN 973-98438-1-6.
12. MAXIMCIUC, V. Modelele psihopedagogice de dezvoltare a sferei emoțional volitive a copiii cu reținere în dezvoltarea psihică. Teza de doctor în psihologie. Chișinău, 2012. 201 p.
13. MULCO, I. Dezvoltarea sferei volitive la preșcolari în cadrul activităților de coregrafie. Rezumatul tezei de doctor în psihologie. Chișinău, 2020. CZU: 373.2.015:793.3(043.3).
14. NIETZSCHE, F. Voința de putere. Oradea: Editura Aion, 1999. 670 p. ISBN 973-97662 6-9.
15. PALADI, O. Adaptarea psihosocială și voința la adolescenți. În: Materialele Conferinței științifice Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere, ediția a XVI-a, Volumul XXXVI (Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala din Iași, România, 30 octombrie): Performantica, 2020. pp.81-87. ISBN 978-606-685-744-4.
16. PLATON, C. Psihologia dimensională a personalității. Note de curs. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2020. 70 p. ISBN 978-9975-152-20-4.
17. POPESCU-NEVEANU, P. ZLATE, M., CREȚU, T. Psihologie. București: Editura Didactica și Pedagogica, 1995. 221 p. ISBN 973-30-3604-8.
18. POTÂNG, A. Psihologia afectivității și a proceselor reglatorii. Suport de curs. Specialitatea Psihologie. Chișinău: Centrul Editorial Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, 108. 146 p. ISBN 978-9975-71-974-2.
19. RACU, Iu., NIȚĂ, L. Voința și trăsăturile de personalitate la preadolescenți. În: Asistența psihologică la etapa contemporană- realități și perspective. Materialele Conferinței științifice internaționale. Ediția a II-a. Bălți: Universitatea de „Stat Alecu” Russo, 2021. pp. 117-127. ISBN 978-9975-50-269-6.
20. ȘCHIOPU, U., VERZA, E. Psihologia vârstelor: ciclurile vieții. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 247 p. ISBN 973-30-5798-3.
21. ȘTEFĂNEȚ, D., LUNGU T. (et al.). Adolescentul merge după soare. Ghid de dezvoltare personală. Chișinău: Tipografia Totex-Lux, 2016. 379 p. ISBN 978-9975 3060-8-9.
22. VERZA, E., VERZA, F.E. Psihologia copilului. Iași: Editura Trei, 2017. 560 p. ISBN 978-606-40-0237-2.
23. ZLATE, M. Fundamentele psihologiei. Ed. a 4-a. Iași: Editura Polirom, 2009. 336 p. ISBN 978-973-46-1520-9.
24. ZLATE, M., MITROFAN, N., CREȚU, T., ANIȚEI, M. Psihologie: manual pentru cl. a X-a. București: Aramis Print, 2005. 160 p. ISBN 973-679-234-X.

25. БАСОВ М.Я. Воля как предмет функциональной психологии. Москва: Изд-во Алетея, 2007. 544 с.
26. ИЛЬИН, Е.П. Психология воли. Санкт-Петербург: Питер, 2009. 368 с. ISBN 978-5388-00269-3.
27. ИВАННИКОВ, В.А. Психологические механизмы волевой регуляции. Москва: Питер, 2006. 208 с.
28. КАЛИН, В.К. Волевая регуляция как проблема деятельности. In: Эмоционально-волевая регуляция поведения и деятельности. Тезисы Всесоюзной конференции молодых учёных. Симферополь, 1983, с. 101-107.
29. КАЛИН, В.К. Волевая регуляция деятельности. Автореф. дис. докт. психол. наук. Тбилиси. 1989. 39 с.
30. КОРНИЛОВ К.Н. Воля и её воспитание. Москва: МГУ, 1957. 234 с.
31. ЛЕОНТЬЕВ, А.Н. Воля. Вестник Московского университета. Серия 14. „Психология”, 1993. № 2. с. 3-14. ISBN 2309-9852.
32. МАТОРИН, Д.О. Формирование волевых качеств у подростков средствами физической культуры. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педогогических наук. Саратов: 2017.
33. РОГОВ, Е.И. Эмоции и Воля. Москва: Владос, 1999. 240 с. ISBN 5-691002708.
34. СЕЛИВАНОВ, В.И. Волевая регуляция активности личности. Избранные психологические произведения. Рязань: Изд-во Рязан. Пед. ин-та, 1992. с. 208-225.
35. ШУЛЬГА, Т.И. Психологические основы формирования воли. Пятигорск, Пятигорский ГПИ иностранных языков, 1993. 123 с. ISBN 5-89966-025-2.
36. BAUMEISTER, R. F. Ego Depletion and Self-Control Failure: An Energy Model of the Self's Executive Function. Self and Identity. Case Western Reserve University Cleveland, Ohio, USA, 2002. Psychology Press 1529-8868, pp. 129-136.
37. BAUMANN, N., K., QUIRIN, M., KOOLE, S. L. Why people do the things they do, Building on Julius Kuhl's contributions to the Psychology of Motivation and Volition. Gottingen: Hogrefe Publishing, 2018. p. 2-12. ISBN 9780889375406.
38. BECKMANN, J. Metaprocess and the regulation of behavior. Motivation, intention and volition. Ed. F. Halisch, J. Kuhl. Berlin, 1987.
39. BRYDEN, R. On taking liberties with will. Philosophy. 1975. № 50 (191).
40. DUCHWORTH, A., GROSS, J. J. Self-Control and Grit: Related but Separable Determinants of Success.
41. JACKSON, F. Weakness of will. Mind. 1984. V. 93.
42. KUH, J., BECKMANN, J. Volition and Personality: Action Versus State Orientation. Seattle: Hogrefe & Huber Publishers, 1994. 498 p. ISBN 978-0889370296.
43. KROSS E., MISCHER W. From stimulus control to self-control: Towards an integrative understanding of the processes underlying willpower//In: R. Hassin, K. Ochsner, Y. Trope (Eds.) From society to brain: The new sciences of self-control, NY: Oxford University Press, 2010. p. 428-446.

LISTA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE ALE AUTOAREI LA TEMA TEZEI

Monografii:

Monografii colective:

44. CUCER, A., LUNGU T. (et.al). Prevenția, evaluarea și intervenția psihologică: domeniul psihocomportamental. Ghid metodologic. Chișinău: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. S.n., 2022. 220 p. ISBN 978-9975-46-677-6.
45. CUCER, A., FURDUI, E., LUNGU T. (et.al). Aspecte ale activității psihologului școlar în învățământul general. Monografie colectivă. Chișinău: Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. S.n., 2023. 293 p. ISBN 978-9975-46-856-5.

Articole în reviste științifice:

46. PALADI, O., LUNGU, T. Particularities of pupils' volitional qualities based on gender and background. In: *Revista Anthropological Researches and Studies*. (ARS). Volume 15/2025. ISSN 2360-3445; ISSN-L 2360-3445. Disponibil: [https://www.journalstudiesanthropology.ro/en/no-15-2025/\(Revistă indexată Scopus\)](https://www.journalstudiesanthropology.ro/en/no-15-2025/(Revistă indexată Scopus)).
47. PALADI, O., LUNGU, T. Correlations of volitional self-control with certain dimensions of pupil's personality. În: *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. Scholarly Publisher RS Global Sp. z O.O., Poland. No 3 (43) (2024), <https://rsglobal.pl/index.php/ijitss/article/view/2840>.
48. LUNGU, T. The manifestation of willpower in pupils based on academic achievement and type of extracurricular activities. *Psihologie*, revista științifico-practică, Nr. 45 (2), 2024. pp. 5-15. ISSN E 2537-6276, ISSN P 1857-2502.
49. PALADI, O., LUNGU, T. Rolul voinței în dirijarea comportamentelor și activității de învățare la elevi. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), USM, nr. 11, 2020, pp. 63-68. ISSN 1857-2103. ISSN online 2345-1025.
50. LUNGU, T. Caracteristica conceptului de voință. În: *Materialele Conferinței științifice naționale a doctoranzilor dedicată aniversării a 75-a a USM „Metodologii contemporane de cercetare și evaluare”*, 22-23.04.2021, USM. Chișinău: 2021. pp.138-144. ISBN 978-9975-159-18-0 (PDF).
51. LUNGU, T. Caracteristici ale nivelurilor de manifestare a voinței la elevi. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale de Psihologie Aplicată „Actualități și Perspective în Cercetarea Psihologică”*, ediția a II-a, Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, Secțiunea Psihologia Educațională, 29-30.11.2022, CZU: 159.947-057.874.
52. LUNGU, T. Particularități psihosociale ale voinței elevilor cu privire la gen, vârstă și mediul de proveniență. În: *Revista Acta et Commentationes, Sciences of Education*, nr.3 (37), 2024. pp. 194-204. ISSN 1857-0623. E-ISSN 2587-3636.

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

53. LUNGU, T. Particularități ale voinței la adolescenți. Conferința științifică internațională „Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere”, ediția a XVIII-a, Iași, România, 2022, Section: Psychology, pp.143-147. ISSN 2971-8740. ISSN-L 2971-8740.
54. LUNGU, T. Instrumente eficiente în dezvoltarea calităților volitive la elevi. În *Materialele: International Conference for Doctoral, Post-Doctoral Students and Young Researchers in Humanities and Social Sciences*, May 31 – June 2, 2023, Iași, Romania, ISBN online: 978-606-714-779-7, ISBN print: 978-606-714-780-3, <http://Kaleidoscope2023.uaic.ro>.
55. PALADI, O., LUNGU, T. Ponderea voinței elevului în depășirea situațiilor de criză. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale Literature, discourse and multicultural dialogue*, editia a IX-a, Târgu Mureș, România, 11-12.12.2021. Târgu Mureș: Alpha Institute for Multicultural Studies, 2021, pp. 102 -109. ISBN 978-606-93691-9-7.

Articole în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova):

56. PALADI, O., LUNGU, T. Particularități ale voinței la școlarul mic. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Asistența psihologică la etapa contemporană: realități și perspective*, ediția a II-a, 22.10.2021, Universitatea de Stat „Alecu Russo”, mun. Bălți, pp. 44-50. ISBN 978-9975-50-269-6.

În lucrările conferințelor științifice naționale

57. PALADI, O., LUNGU, T. Formarea calităților volitive la elevi – condiție pentru asigurarea succesului școlar. În: *Cercetarea în științele educației și în psihologie: provocări, perspective*. În Memoriam Profesorul Nicolae Bucun: *Materialele Conferinței științifice naționale*, 16.09.2021, IȘE. Chișinău: „Print-Caro” SRL, pp. 267-274. ISBN 978-9975-56-934-7.

ADNOTARE

Tatiana Lungu, Particularitățile psihosociale ale calităților voinței personalității elevului
Teză de doctor în psihologie, Chișinău, 2025

Structura tezei: Teza include adnotări în limbile română, rusă și engleză, lista abrevierilor, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 150 pagini text de bază, bibliografie constituită din 224 titluri și 4 anexe. Textul lucrării este ilustrat prin intermediul a 35 de tabele și 33 de figuri.

Cuvinte-cheie: voință, calitățile voinței, autoaprecierea voinței, autocontrol volitiv, perseverență, stăpânirea de sine, dimensiunile personalității, elev.

Scopul cercetării: constă în analiza particularităților calităților voinței în funcție de diverși factori psihosociali și dimensiunile personalității, elaborarea și implementarea unui program de intervenție psihologică destinat dezvoltării calităților voinței la elevi.

Obiectivele cercetării: analiza și sinteza literaturii de specialitate privind particularitățile psihosociale ale voinței și a calităților voinței; evidențierea diferențelor în funcție de diverși factori psihosociali (gen, nivel de studii, vârstă, mediul de proveniență, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare), pentru voință și calitățile voinței la elevi; determinarea corelațiilor dintre voință, calitățile voinței și dimensiunile personalității elevului; identificarea profilurilor personalității elevului cu diferite niveluri de manifestare a voinței; elaborarea, implementarea și evaluarea eficienței programului de intervenție psihologică pentru dezvoltarea voinței și a calităților voinței la elevi.

Noutatea și originalitatea științifică: se bazează pe abordarea teoretico-experimentală a relațiilor dintre calitățile voinței la elevi, în funcție de diverși factori psihosociali (gen, mediul de proveniență, vârstă, nivelul de studii, reușita academică, tipul de probleme școlare, implicarea în activități extrașcolare), precum și în corelarea acestora cu dimensiunile personalității. Un alt aspect inovator al lucrării se evidențiază prin dezvoltarea și evaluarea experimentală a unui model de intervenție psihologică destinat dezvoltării voinței și a calităților volitive la elevi, precum responsabilitatea, inițiativa, hotărârea, independența, rezistența, insistența, energia, atenția și perseverența.

Rezultatele cercetării obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante: vizează determinarea particularităților calităților voinței în corelație cu o serie de factori psihosociali, precum genul, mediul de proveniență, vârsta, nivelul de studii, reușita academică, tipul de probleme școlare și implicarea în activități extrașcolare. De asemenea, a fost analizată corelația dintre calitățile voinței cu diversele dimensiuni ale personalității. Un alt rezultat semnificativ constă în elaborarea profilurilor personalității elevului cu diferite niveluri de voință, din prisma dimensiunilor personalității, în ultimă etapă fiind elucidat impactul implementării programului de intervenție psihologică asupra dezvoltării voinței la elevi.

Semnificația teoretică a cercetării: rezultatele cercetării contribuie, din punct de vedere teoretic, la extinderea și actualizarea studiilor din domeniile psihologiei generale, dezvoltării și educației, oferind o abordare exhaustivă și cuprinzătoare a calităților voinței la elevi și a relației acestora cu diverși factori psihosociali, precum și diferite dimensiuni ale personalității. Toate acestea au constituit fundamentul pentru conturarea profilurilor personalității elevului cu diferite niveluri de voință.

Valoarea aplicativă a lucrării: modelele rezultate în urma studiului experimental pot reprezenta repere pentru o înțelegere mai aprofundată a calităților voinței din perspectiva factorilor psihosociali și a dimensiunilor personalității elevului, contribuind astfel la consolidarea acestora în contextul realităților societale. În plus, considerăm că cercetarea este actuală, originală și necesară, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, având în vedere implementarea unui program de intervenție psihologică destinat dezvoltării calităților voinței la elevi, și devenind astfel un instrument extrem de util pentru psihologii din sistemul educațional. Rezultatele obținute sunt deosebit de valoroase pentru elevi, părinți, cadre didactice și psihologi școlari, oferind exemple de activități practice pentru dezvoltarea calităților voinței, fundamentale în procesul de formare a personalității. Metodele prezentate, în paralel cu recomandările formulate pentru factorii de decizie, instituțiile educaționale și părinți, evidențiază importanța acestora în crearea unui mediu favorabil, de încredere și siguranță, care sprijină intercunoașterea, dezvoltarea psihosocială și, implicit, dezvoltarea calităților voinței elevului.

Implementarea rezultatelor cercetării: rezultatele cercetării teoretico-experimentale au fost prezentate, discutate și validate în ședințele Departamentului de Psihologie al Facultății de Psihologie și Științe ale Educației din cadrul Universității de Stat din Moldova, precum și în cadrul conferințelor științifice de nivel național și internațional, în revistele științifice. Rezultatele obținute sunt publicate în 12 lucrări științifice. De asemenea, au fost implementate în procesul de formare a psihologilor din structurile de asistență psihopedagogică, a psihologilor din instituțiile de învățământ general din Republica Moldova.

ANNOTATION

Tatiana Lungu, The Psychosocial Particularities of Pupils' Willpower Qualities PhD Thesis in Psychology, Chişinău, 2025

Thesis Structure: The thesis includes annotations (in Romanian, Russian, and English), a list of abbreviations, an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, a bibliography comprising 224 titles, 4 annexes, 150 pages of main text, 35 tables, and 33 figures.

Keywords: willpower, volitional qualities, self-assessment of willpower, volitional self-control, perseverance, self-mastery, personality dimensions, pupil.

The objective of the research was to study the relationships between psychosocial factors and the development of willpower qualities in pupils and their interdependence with personality dimensions. Additionally, it aimed to design and implement a psychological intervention program focused on strengthening willpower qualities through the lens of the psychosocial factors that influence them.

Objectives of the research. To analyze and systematize the existing theories in the specialized literature regarding willpower and the psychological particularities of the willpower qualities; to highlight the associative relationships between the development of willpower qualities and psychological factors; to identify the differences based on gender, age, background, academic success, involvement in extracurricular activities, school-related problems, the type of family, and economic migration for the studied constructs; to identify the interdependence between self-assessment of willpower, volitional self-control, willpower qualities in pupils, and personality dimensions; to design and apply a formative program aimed at strengthening willpower qualities in students and analyze the results obtained; to formulate conclusions and recommendations regarding the optimization of the process of developing willpower qualities in students in the educational environment and future directions.

Scientific novelty and originality: it is one of the theoretical-experimental studies that establishes the relationships between willpower qualities and psychological factors, including the personality dimensions of pupils. An integrative definition of willpower, derived from an analysis of existing approaches and explanations is proposed. A psychodiagnostic model for studying willpower qualities and their correlates has been conceptualized. The psychological profile of the student with a high level of self-assessment of willpower, volitional self-control, and willpower qualities was determined in line with various psychosocial factors from the perspective of the research dimension. A psychological intervention model aimed at strengthening willpower qualities in pupils was developed and experimentally tested.

The research results contribute to the solution of the important scientific problem: They consist of determining the relationships between pupils' willpower qualities and multiple psychosocial factors (gender, background, field of study, age, involvement in extracurricular activities, academic achievement, type of family, and economic migration), as well as personality dimensions. This served as the foundation for developing and implementing a psychological intervention program to increase pupils' self-assessment, volitional self-control, and willpower qualities.

The theoretical significance of the research: The results of the theoretical-experimental research allowed for the unification of various research guidelines concerning the dimension of willpower and pupils' willpower qualities, contributing to the completion and consolidation of the theoretical-experimental foundation in the fields of general and developmental psychology, including educational psychology. A comprehensive definition of willpower was formulated, and a psychodiagnostic and psychological intervention model aimed at developing pupils' willpower qualities was developed.

Practical value of the work: The results obtained serve as a basis for developing a methodology for assessing the level of self-assessment of willpower, volitional self-control, and willpower qualities in pupils, as well as for developing psychological profiles of pupils from the perspective of the interrelationship between self-assessment of willpower, volitional self-control, and willpower qualities with personality dimensions. The experimental data will be useful to scientific researchers, psychologists, teaching staff, school administrators; students, parents/legal representatives, and central authorities to improve the educational process aimed at achieving the educational ideal and shaping a harmonious personality.

Implementation of the research results: The theoretical-experimental research results have been presented at national and international scientific events; they have been implemented in the professional training of psychologists in territorial psycho-pedagogical assistance structures, teaching staff, and school administrators, as well as psychologists in general educational institutions in the Republic of Moldova.

АННОТАЦИЯ

Татьяна Лунгу, Социально-психологические особенности волевых качеств личности школьника
Диссертация на соискание ученой степени доктора психологии, Кишинэу, 2025

Структура диссертации: Диссертация включает аннотации на румынском, русском и английском языках, список сокращений, введение, три главы, общие выводы и рекомендации, 150 страниц основного текста, библиографию, состоящую из 224 наименований, и 4 приложения. Текст работы иллюстрирован с помощью 35 таблиц и 33 фигур.

Ключевые слова: воля, качества воли, самооценка воли, волевой самоконтроль, настойчивость, самообладание, особенности личности, ученик.

Цель исследования: анализ особенностей качеств воли в зависимости от различных психосоциальных факторов и измерений личности, разработка и внедрение программы психологического вмешательства, направленной на развитие качеств воли у учащихся.

Задачи исследования: анализ и синтез специализированной литературы по психосоциальным особенностям воли и качеств воли; выявление различий в зависимости от различных психосоциальных факторов (пол, уровень образования, возраст, среда происхождения, академическая успеваемость, тип школьных проблем, внеклассная деятельность) для воли и качеств воли учащихся; определение корреляций между волей, качествами воли и измерениями личности ученика; идентификация профилей личности ученика с различными уровнями проявления воли; разработка, внедрение и оценка эффективности программы психологического вмешательства для развития воли и качеств воли у учеников.

Научная новизна и оригинальность: основаны на теоретико-экспериментальном подходе отношений между качествами воли у учащихся, в зависимости от различных психосоциальных факторов (пол, среда происхождения, возраст, уровень образования, академическая успеваемость, тип школьных проблем, участие в внеучебной деятельности), а также в корреляции данных факторов с личностными измерениями. Другим инновационным аспектом работы является разработка и экспериментальная оценка модели психологического вмешательства, направленного на развитие воли и волевых качеств у учащихся, таких как ответственность, инициатива, решительность, независимость, стойкость, энергия, внимание и настойчивость.

Полученные результаты исследования способствуют решению важной научной задачи: определение особенностей качеств воли в корреляции с рядом психосоциальных факторов, таких как пол, среда происхождения, возраст, тип учебы, академическая успеваемость, тип школьных проблем и участие в внеучебной деятельности. Также была проанализирована корреляция между качествами воли и различными измерениями личности. Другим значительным результатом является разработка профилей личности учащихся с различными уровнями воли с точки зрения личностных измерений, на завершительном этапе было разъяснено влияние реализации программы психологического вмешательства на развитие воли у учащихся.

Теоретическое значение исследования: результаты исследования способствуют, с теоретической точки зрения, расширению и обновлению исследований в области общей психологии, развития и образования, предлагая исчерпывающий и комплексный подход к качествам воли у учащихся и их отношениям к различным психосоциальным факторам, а также к различным аспектам личности, что составило основу для формирования профилей личности ученика с различными уровнями воли.

Прикладная ценность работы: модели, полученные в результате экспериментального исследования, могут стать основой для более глубокого понимания качеств воли с точки зрения психосоциальных факторов и измерений личности ученика, способствуя таким образом их укреплению в контексте социальных реалий. А также считаем, что исследование является актуальным, оригинальным и необходимым как с теоретической, так и с практической точки зрения, учитывая внедрение программы психологического вмешательства, направленной на развитие волевых качеств у учащихся, и таким образом становясь крайне полезным инструментом для психологов из системы образования. Полученные результаты особенно ценны для учеников, родителей, педагогов и школьных психологов, предоставляя примеры практических занятий для развития качеств воли, которые являются основополагающими в процессе формирования личности. Представленные методы, наряду с рекомендациями, ориентированные на принимающих решения в образовательных учреждениях и родителей, подчеркивают их важность в создании благоприятной, доверительной и безопасной среды, которая поддерживает взаимопонимание, психосоциальное развитие и, соответственно, развитие волевых качеств ученика.

Реализация результатов исследования: результаты теоретико-экспериментального исследования были представлены, обсуждены и валидированы на заседаниях Кафедры Психологии, Факультета Психологии и Педагогических Наук Государственного Университета Молдовы, а также на научных конференциях национального и международного уровня, в научных журналах. Полученные результаты опубликованы в 12 научных работах. Также они были внедрены в процесс подготовки психологов в структурах психолого-педагогической помощи, психологов в учреждениях общего образования Республики Молдова.

LUNGU TATIANA
PARTICULARITĂȚI PSIHOsocIALE ALE CALITĂȚILOR VOINȚEI
PERSONALITĂȚII ELEVULUI

Specialitatea 511.01 – Psihologie generală

Rezumatul tezei de doctor în psihologie

Aprobat spre tipar: 30.04.2025
Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie offset. Tipar offset.

Tiraj: 50 ex.
Coli de tipar: 2,0
Comanda nr. 20/25

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60, Chișinău, MD-2012